

Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap

Minimaal € 20,00 per jaar.
Als bijdrage voor de te maken
kosten wordt bij toetreding
€ 5,00 gevraagd.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Secretaris

A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Penningmeester/ ledenadministratie

H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. (079) 361 46 21
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
j.kaptein@hccnet.nl

HBG op Internet

<http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg>
inlog ledenpagina: **mitau**
idem Engelse versie: **miteng**

INHOUDSOPGAVE

- 2 Beste mensen...
In Memoriam Artur Menzen
*Ruud van Wijnen***
- 3 Verslag 44^e bijeenkomst 20 maart 2004
*Olav Petri***
- 4 Uit Riga
*Igor Irikov***
- 5 Elf ijverige postmuzen en een baron
*Thomas Löbbering***
- 10 Ontvangen, gelezen en te lezen
*Ruud van Wijnen***
- 11 Voor u gelezen
*Olav Petri***
- 12 AfzenderNKVD 0329
*Jan Kaptein***
- 16 Postwagons en postwagonstempels in Letland in de
Sovjetperiode
*Igor Irikov en Ruud van Wijnen***
- 21 Echt of vals deel 6
*André de Bruin en Olav Petri***
- 22 Gelezen over de filatelie van Litouwen
*Jan Kaptein***
- 24 Letland, postale aanwijzingen - 4
*Ruud van Wijnen***
- 31 Ook het gelegenheidsstempel "300 LIEPAJA 300"
vervalst
*Harry v. Hofmann***
- 34 Spoorpost in Litouwen
*Jan Kaptein***
- 48 Letland : de UBC firmaperforaties
*Ruud van Wijnen***
- 51 De laatste spoorpost in Estland : 1991-1992
*Bert Hoflund***
- 54 Terugkomen op
*Ruud van Wijnen***

Bij de voorplaat: Prentbriefkaart van het grensstation Werzbolovo. De Duitse naam is Wirballen en de Litouwse naam is Virbalis. De afbeelding is afkomstig van een internetsite waar deze kaart en vele andere te koop worden aangeboden:
www.heimatsammlung.de

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

In dit nummer kunt u twee maal met de trein mee. De eerste reis vindt plaats in de tijd van stoomtractie en Beadekers reisgids. Jan Kaptein beschrijft namelijk de Russische spoorlijnen en postwagons op het grondgebied van het latere Litouwen ten tijde van het Russische tsarenrijk. Door de uitgestrektheid van het land en de slechte begaanbaarheid van de wegen in de winter en in het voorjaar nam het postvervoer per trein in Rusland een vooraanstaande plaats in. Aan de data in de gebruikte stempels op poststukken kunnen we zien dat brieven en kaarten vaak verrassend snel van de ene verre plaats naar de andere verre plaats werden vervoerd. Ook in de Sovjet-Unie functioneerde na de tweede wereldoorlog een uitgebreid net van postwagons, zowel op lange trajecten dwars door het land als op korte, lokale verbindingen. Daar is weinig over bekend en het posthistorische materiaal ligt zeker niet voor het oprapen. Igor Irikov uit Riga en Ruud van Wijnen beschrijven de Letse lijnen uit het midden van de jaren 50. Verzamelaars van postzegels van de Baltische landen zijn zeker niet onbekend met valse postzegels. André de Bruin en Olav Petri vervolgen hun reeks ter “leringe ende vermaken” en Harry von Hofmann maakt ons duidelijk dat een wonderschone brief wel heel verblindend kan zijn. Thomas Løbbering vond, na zijn verblijf in Kaboel, tijd om zijn speurtocht naar de muzen van het postkantoor van Dorpat te vervolgen. Tot zijn verrassing groeide hun aantal en kwam er ook een baron ten tonele. Dat belooft wat voor de toekomst. Vier artikelen wijdde Ruud van Wijnen aan de stempels met postale aanwijzingen in Letland. In dit nummer voorlopig het laatste. Hem werd duidelijk dat met ogen en oren open en met de hulp van andere verzamelaars er over de filatelie van ons gebied steeds weer iets nieuws valt te ontdekken. Dat kunt u in ieder aflevering ook zien aan de rubriek “Terug komen op

In Letland maakten drie firma's gebruik van geperforeerde zegels. Na Shell in ons vorige nummer besteedt Ruud van Wijnen dit maal aandacht aan The United Baltic Corporation Ltd.

Olav Petri verzorgt in ons blad al een aantal jaren treffende verslagen van de bijeenkomsten, vanaf nu bespreekt hij ook de bladen die we ontvangen van een aantal Rusland verenigingen. Na Alexander Epstein in Tallinn heeft onze vereniging nu ook een corresponderend lid in Riga, Igor Irikov. Hij heeft een goed oog voor wat mooi en bijzonder is en we hopen regelmatig “Uit Riga” te berichten.

Ik wens iedereen veel leesplezier en een mooie zomer.

In memoriam Artur Menzen

Op tweede kerstdag vorig jaar overleed in zijn woning in Dortmund Artur Menzen, lid van onze vereniging en voorzitter van de Estland vereniging in Duitsland. Op 2 januari werd hij begraven op de begraafplaats tegenover zijn huis. Ik ben blij dat ik daar met André de Bruin en Gerrit Vogel bij aanwezig kon zijn.

Artur had grote verdiensten voor de Estland-filatelie in Duitsland. Op zijn initiatief vond in 1981 de eerste bijeenkomst van Estland verzamelaars plaats, in 1985 leidde dat tot de heroprichting van de Arbeitsgemeinschaft Estland. Jarenlang hield hij als voorzitter in zijn eentje de vereniging draaiende. Dat deed hij op zijn eigen, beminnelijke wijze. Vele jaren, tijdens de bijeenkomsten in Soest, was ik daarvan getuige. In het zaaltje was het vaak warm, de aanwezigen rommelig, met soms het hoogste woord. Artur had het warm, hij leek het overzicht te verliezen, maar door zijn tact verliet zijn bijeenkomst voor iedereen naar genoeg. Tijdens de bijeenkomst van vorig jaar droeg hij het voorzitterschap over aan dr. Peter Feustel.

Toen wisten we al geruime tijd dat Artur ernstig ziek was, dat kanker zijn lichaam sloopte. Hij heeft zich dapper tegen die aftakeling verzet, lang goede moed gehouden. Tekenend daarvoor was zijn komst naar onze bijeenkomsten in Geldermalsen, ook tijdens zijn ziekte. Ik denk dat hij niet alleen als filatelist naar ons toe kwam, maar ook omdat hij vond dat hij als voorzitter van een zustervereniging acte de présence moest geven. Ik sprak ook wel met hem over hoe dingen bij ons en in Duitsland werden geregeld. Gelukkig heb ik kort voor zijn overlijden bij hem thuis een deel van zijn verzameling kunnen bekijken. Hij had een mooie, evenwichtige collectie opgebouwd. Die toonde hij regelmatig op tentoonstellingen. Een beminnelijk en trouw mens is veel te vroeg overleden. Artur is voor mij een goed voorbeeld hoe filatelistische contacten kunnen uitgroeien tot vriendschappen. Ik hoop dat het zijn lieve vrouw Renate gegeven is het leven weer op te pakken.

Ruud van Wijnen.

Olav Petri

Voorzitter Ruud van Wijnen kon 17 leden begroeten in ons nieuwe “home”, ONS HUIS in Geldermalsen. We voelden ons meteen thuis: ONS HUIS is van alle gemakken voorzien. Onder de aanwezigen waren België en Duitsland vertegenwoordigd door André van Vooren resp. Harry von Hoffmann en Thomas Löbbbering. Bericht van verhindering was ontvangen van de heren Van de Flier, Reurich en Schipper.

Mededelingen

Allereerst herdachten we Arthur Menzen die in december overleed, een beminnelijk en enthousiast lid. Ruud, André de Bruin en Gerrit Vogel woonden de begrafenis bij.

HBG betaalt een aantal keren de huur van de zaal: “Geldermalsen” wordt nóg aantrekkelijker voor de leden. Peter Feustel is nu de voorzitter van de Estlandvereniging.

De Letlandvereniging komt in het weekend na carnaval bijeen in Hennef, bij Bonn. Een aanrader volgens Ruud. De 3 Duitse verenigingen organiseren ook filatelistische reizen naar “onze” landen. Uw Bestuur kan altijd informatie verstrekken.

HBG was goed vertegenwoordigd in de Pandahallen in Loosdrecht. Na enige discussie besloten we dit jaar eens deel te nemen aan de POSTEX in Apeldoorn. Het blijft lastig om nieuwe leden te vinden, ondanks enkele strekkende meters tafel (samen met de Duitse Litouwenvereniging) leverde Loosdrecht veel gezelligheid en contacten maar geen leden.

Ons lid Ronald Reuderink trad op in een lezingencyclus in Zwolle. Naar aanleiding daarvan zou een dialezing over de geschiedenis, waarbij de relatie met het postwezen zichtbaar wordt gemaakt, extra aandacht voor ons verzamelgebied kunnen wekken.

Penningmeester

Hans Pijpers deelt de verslagen en de conceptbegroting 2004 uit. Hij geeft een toelichting: de soms grote

verschillen tussen jaren hebben te maken met het feit dat 2 jaren contributie ineens geïnd werden. Het gaat goed met de vereniging: iedereen betaalt op tijd, ons jubileumblad is goed verkocht.

Samen discussieerden we over de mogelijkheden om het blad en convocaties per e-mail, Cd-rom of anderszins te verzenden. Een Cd-rom met enkele jaren HBG-publicaties in kleur lijkt sowieso erg aantrekkelijk!

De kascommissie nam met Hans de stukken door en kon opnieuw constateren dat alles zeer ordelijk en correct is geadmistreerd en verwerkt. Aan gezien de kascommissie nu enkele malen haar werk heeft gedaan, moet zij haar stokje overdragen aan een nieuwe, nog samen te stellen commissie.

Rondvraag

Tijdens de rondvraag bleek dat Thomas wellicht keurmeester Estland wordt. Harry von H. is gestopt als keurmeester Letland. Hij vertelde dat het verstandig is dat keurmeesters op leeftijd stoppen met keuren. Hij noemde voorbeelden van keurmeesters die juist op gevorderde leeftijd opeens fouten maakten. Wolfgang Watzke is nu keurmeester. Voor Litouwen is dat de heer Klein.

Frits Gerdessen had tot zijn vreugde gemerkt dat ansichtkaarten die je via internet kunt kopen vaak hele interessante adreslijden hebben. Dit dus voor de goede verstaander!

Lezing

Ruud liet zien wat je zoal kunt tegenkomen rond de 35 santimi frankering van de jaren '30. Een verrassende ontdekkingstreis met tarieven, bijfrankeringen, soms lastig te vinden zaken.

Veiling

Het hoogtepunt van de dag was wel de eerste experimentele, no-nonsense veiling. Verschillende leden hadden kavelen meegebracht die veel kijkers trokken. Er waren losse zegels, afstempelingen, poststukken uit verschillende perioden, maar ook een gespecialiseerde collectie Bermond-Avalov. De spanning liep op toen André de B. kavel voor kavel onder de aandacht bracht en telkens weer moest vragen of er niemand méér wilde bieden. Hans Pijpers stelde vast dat het uiteindelijke succes van het systeem pas kan blijken na een drietal veilingen, met modificaties.

Tot slot deelde Ruud nog mee dat de advertenties met aanbiedingen in ons blad een onverwacht succes waren geweest.

VOLGENDE BIJEENKOMST

18 september 04

UIT RIGA

Igor Irikov

Uit de literatuur is het reclamestempel “Ziema grozīga – jāsteidz darbi” bekend uit de periode 26 jan. – 4 maart 1937.

Twee brieven, gestempeld op het stationspostkantoor van Riga op 30 januari en 15 februari, tonen aan dat het stempel ook in de eerste maanden van 1938 in gebruik was.

Aardig om te zien is ook dat het A-stempel op 30 januari nog niet is aangepast aan de nieuwe spelling (RIGA nog niet RĪGA) en ook niet aan de nieuwe uitvoering zonder de segmentstrep.

Het C-stempel heeft op 15 februari die veranderingen al wel ondergaan.

Afb. 1 (59 %)

Afb. 2 (59 %)

Thomas Löbbering

Onder de intrigerende titel “Negen ijverige postmuzen en een eerste luitenant” schreef Thomas Löbbering in ons jubileumnummer (41/2002) een artikel over het “Kaiserliche Deutsche Zivilpostamt” in Dorpat. Het beloofde vervolg liet, mede door een verblijf in Kaboel, op zich wachten. Hier is het, inmiddels met elf postmuzen.

De uitbreiding en de samenstelling van het gezelschap kon plaatsvinden dankzij de medewerking van talrijke verzamelaars. Dank gaat in het bijzonder uit naar de heren Björn Krüger, Hans-Otto von Lilienfeld-Toal en dr. Hubert Schrödinger.

In zijn artikel “Die Postgänschen von Dorpat” (Eesti Post, 36/2003) toont Björn Krüger in totaal elf afkortingen van namen van censoren die voorkamen op poststukken uit Dorpat. Dit komt overeen met de opvatting van Philipp Kosack in de Berliner Briefmarkenzeitung (BBZ 1918/11-12) die meldt dat zich “tot 15 krachten als erebaan met de censuur” bezig hielden.

Zijn er intussen nog meer afkortingen van namen gevonden en kunnen deze met naam en toenaam aan personen toegeschreven worden? De heer Björn Krüger kondigt aan dat hij “op een andere plaats..... zal ingaan op de samenhang tussen de provisorische uitgaven van Dorpat en Kosack”. We wachten in spanning af.

De identificatie van de negen eerder genoemde postmuzen van Dorpat heeft ondertussen kunnen plaatsvinden met hulp van de genealoog van de Estse Ridderschap, de heer Walter von Hueck. In alfabetische volgorde:

1. Adelheid Dehio, in Dorpat geboren op 10.05.1894. Journaliste in Rome (1933), jaar van overlijden onbekend.
2. Hella Gernhardt, geboortjaar en jaar van overlijden onbekend. Haar ouders bezaten het riddergoed Klein Kamby, kerspel Kamby.

3. Hella von Löwis of Menar, geboren op 18.08.1899, overleden op 19.03.1970 in Bad Homburg.
4. Clemence von Mengden barones von Altenwoga. Geboren op 24.10.1893 in Sinohlen, overleden op 09.02.1972 in Bad Vilbel.
5. Edith barones von Meyenhoff, geboren op 15.08.1895 in Ramkau. Overleden op 01.09.1944 in Edenkoben.
6. Heddi von Oettingen, geboren op 06.07.1895 in Karstenmois, overleden op 06.01.1977 in Buchholz.
7. Brigitta barones von Stackelberg, geboren op 20.04.1898 in Sil-lamäggi, overleden op 10.02.1933 in Kassel.
8. Elisabeth barones von Stackelberg, geboren op 03.02.1898 in Mohrenhof, overleden op 24.01.1983 in Calgary.
9. Isa barones von Stackelberg, in Reval geboren op 27.09.1899, overleden op 01.11.1962 in München.

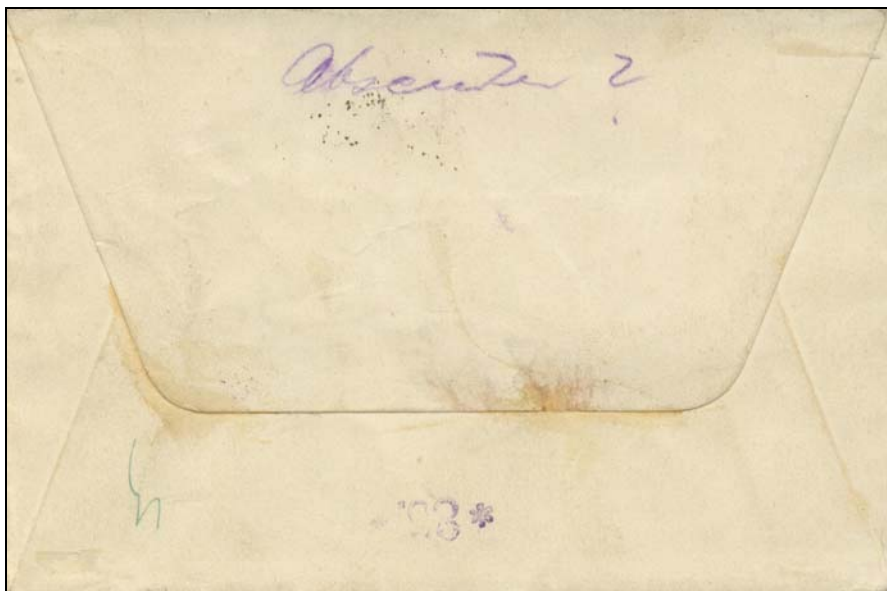
Ook over de chef van het postkantoor in Dorpat is dankzij de hulp van de heer Hans-Otto von Lilienfeld-Toal meer bekend geworden. Het gaat om Leon Otto Walter baron von Koskull. Op 8 augustus 1886 geboren in Pokroy en overleden op 23 november 1965 in Wustrau. Boer en gedurende een lange periode secretaris van Koerlandse Stamadel Bond.

In overeenstemming met Philipp Kosack en Wolf Roettger in “Die Deutsche Besetzung Dorpats 1918” (Eesti Filatelist 26/1980), beantwoordt Walter baron von Koskull de vraag over de leiding van het civiele postkantoor in Dorpat in zijn levensherinneringen uit het jaar 1957, als volgt:

“Kort na het binnentrekken van de Duitse troepen in Dorpat bood elke aanwezige Balt het militaire bestuur zijn hulp aan. Daardoor kreeg een groot aantal van onze kennissen op alle mogelijke posities binnen het civiele bestuur een plekje. De commandant verzocht mij de post te organiseren en er voor te zorgen dat de schriftelijke en telegrafische verbinding met de buitenwereld hersteld werd. Niet alleen diende het postverkeer weer op gang te komen, ook de censurdienst moest weer gaan functioneren. Aangezien we allen niet alleen de landstaal in min of meerdere mate machtig waren, maar ook Russisch en Frans, waren spoedig genoeg krachten opgetrommeld. Onder leiding van een Duitse officier liepen de zaken naar tevredenheid. Omdat er in Dorpat geen Duitse postzegels voor handen waren, stelde ik voor Russische zegels van tien en twintig kopeken te voorzien van een Duitse opdruk en deze daarna in gebruik te nemen. De commandant stemde in met dit voorstel en al spoedig werden brieven gefrankeerd met deze merkwaardige postzegels. Maar niet voor lang, want het Oberkommando Ost verbood zowel de verdere verkoop, als het gebruik van de zegels. Van nu af aan werden in Dorpat en alle door de Duitsers bezette Baltische gebieden Germania zegels met opdruk Postgebiet Ob.Ost gebruikt. De echte Dorpatzegels werden op termijn tot filatelistische zeldzaamheden, waarvoor goed betaald wordt”.

Afb. 1

Afb. 2

Al met al kunnen we er dus vanuit gaan dat Walter baron von Koskull door de stadscommandant van Dorpat, luitenant-kolonel Von Reichenbach, belast werd met de leiding van de civiele post en daarvoor in eerste instantie diende samen te werken met de daartoe aangewezen eerste luitenant Behrmann.

Het historische kader: Duitse troepen bezetten Dorpat op 24 februari 1918. Stadscommandant werd de reeds genoemde en in de levensherinneringen van baron Von Koskull genoemde luitenant-kolonel Von Reichenbach, commandant van het 332ste infanterieregiment. Hij werd op 15 maart 1918

opgevolgd door majoor Steffens, commandant van het 8ste Ulanenregiment. Luitenant-kolonel Von Reichenbach had de bevoegdheid de uitgave van de hulpuitgifte van Dorpat te verordnen.

In dit verband roepen twee ongebruikte, door dr. Hubert Schrödinger in kopie ter beschikking gestelde Dorpatzegels (Michelnrs. 1 en 2, jammer genoeg niet te kopiëren), vragen op. Op de achterzijde werd met inkt in vier regels geschreven "Dorpat / Febr. 1918 / v.Reichenbach / Commandant". Het zou gaan om de originele ondertekening door de

stadscommandant van Dorpat. Hebben we hier te maken met de aanvaarding van de in de boekdrukkerij van C. Mattiesen in Dorpat vervaardigde opdrukproeven op de Russische zegels? De afkorting "Febr. 1918" laat, gelet op de datum van uitgifte 5 maart 1918, zo'n interpretatie toe. Chronologisch past ze ook in de levensherinneringen van Walter baron von Koskull.

Deze interpretatie is evenwel in tegenspraak met de uitspraak van Philipp Kosack (BBZ, 1918/11-12): "Aange-toond is dat er geen proefdrukken gemaakt zijn. De drukletters zijn na het vervaardigen van de opdrukken vernietigd, d.w.z. uit elkaar gehaald.....".

Wie kan deze tegenstrijdigheid oplossen?

Tussen de eerste dag van uitgifte van de hulpuitgifte van Dorpat op 5 maart 1918 en de beëindiging van de verkoop aan het loket is sprake van een, weliswaar ongewone, alledaagse gang van zaken. Daarmee eindigde evenwel niet de postale geschiedenis van de zegels binnen het Postgebiet Ober-Ost.

Per telegram berichtte de "Zivilpost Dorpat" op vrijdag 8 maart 1918 aan de "Zivilpost Riga" de verzending van Dorpat naar Riga van de eerste postzakken met brieven en kaarten gefrankeerd met Russische opdrukzegels. (Philipp Kosack, BBZ, 1918/9-10). Het telegram werd dus verzonden een dag na de bekendmaking van de uitgave van de hulpuitgifte in de Dorpater Zeitung.

Aangenomen mag worden dat de "Kaiserlich Deutsche Post- und Telegraphenverwaltung im Postgebiet des Oberbefehlshabers Ost (PTV Ob.Ost)" de hogere instanties in Berlijn onmiddellijk op de hoogte bracht van het initiatief van de stadscommandant van Dorpat.

Het overdrukken en op eigen houtje uitgeven van Russische postzegels spoorde immers niet met de postale bepalingen.

In ieder geval beval de chef van de PTV Ob.Ost, kapitein Zigler, reeds op dinsdag 12 maart 1918 de stadscommandant van Dorpat, luitenant-kolonel von Reichenbach, de verkoop van de hulpuitgifte te staken. Deze opdracht werd, gedateerd 13 maart 1918, op 14 maart 1918 als volgt in de Dorpater Zeitung gepubliceerd:

“Bekendmaking - Op het postkantoor is de verkoop van postzegels voorlopig gestaakt. De tot nu toe verkochte zegels van 20 en 40 pfennig en briefkaarten van 20 pfennig zijn nog tot zaterdag 16 maart 1918 geldig. Tot dit tijdstip kunnen met deze zegels gefrankeerde poststukken ter verzending gepost worden in de brievenbus van het postkantoor. Niet gebruikte zegels worden op maandag 18 maart, dinsdag 19 maart en woensdag 20 maart 's morgens tussen 10 en 12 uur op het postkantoor teruggenomen. Getekend: von Reichenbach, luitenant-kolonel en stadscommandant”.

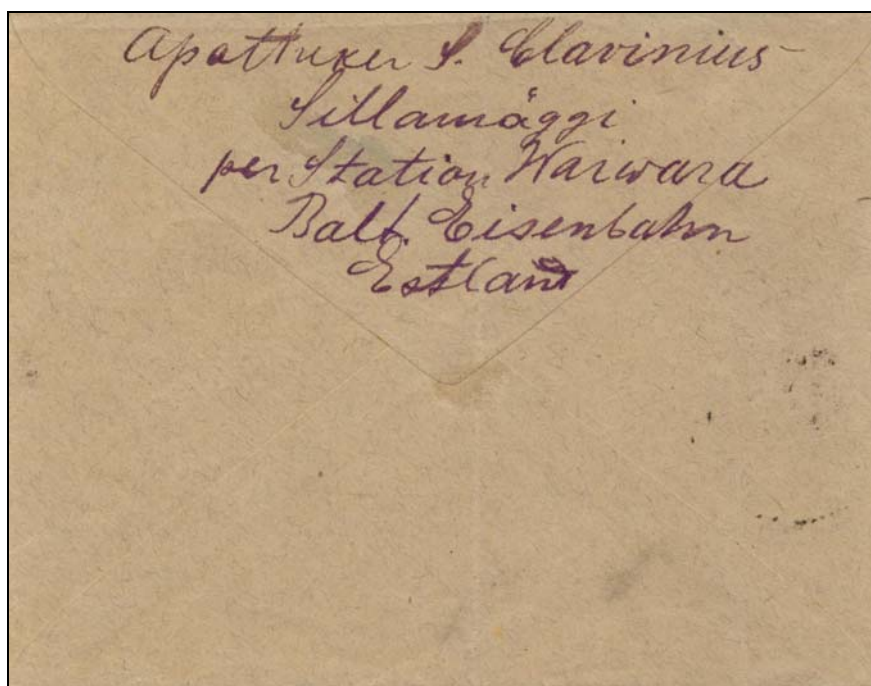
Hoewel de zegels met ingang van 17 maart 1918 ongeldig werden, verdween de hulpuitgifte geenszins uit het postverkeer. Aangetoond is dat het gebruik van de zegels daarna, zowel in Dorpat als in Riga, door postbeambten werd geduld. In hoeverre gebruik werd gemaakt van de groothartige terugnameregeling is niet bekend

Afbeeldingen 1 en 2 tonen een brief van Dorpat, via Riga en Königsberg, naar Berlijn. De brief werd in Dorpat gefrankeerd met de opdrukzegel van 40 pfennig en gecensureerd “geprüft”. In Riga werd de brief op 20 maart 1918 opnieuw gefrankeerd met een Ob.Ost zegel van 15 pfennig, nogmaals gecensureerd en voorzien van de aantekening “Absender?”. Daarna volgde verzending naar Berlijn via Königsberg.

Op vrijdag 22 maart 1918 kwamen de Ob.-Ost zegels vanuit Riga in Dorpat aan. Op deze dag en de daarop volgende zaterdag 23 maart vond de bijfranking met zegels van het Postgebiet Ob.-Ost niet meer in Riga plaats, maar reeds in Dorpat. Daarbij bleven de zegels van de al op 17 maart 1918 ongeldig verklaarde hulpuitgifte van Dorpat nog steeds in gebruik. Op deze beide dagen werd voor de

Afb. 3

Afb. 4

ontwaarding van de Ob.-Ost zegels alleen het gekapte Russische stempel ЮРЬЕВ ЛИФЛ. Ж (Hurt/Ojaste nr. 3:2) gebruikt.

De afbeeldingen 3 en 4 tonen een brief naar Riga van 23 maart 1918 met het bovengenoemde gekapte stempel en tevens aantekeningen van de censuur in Dorpat en Riga. De afzender “Apattuker (apotheker ?) S. Clavinus,

Sillamägi, per station Waiwara, Balt. Eisenbahn, Estland” heeft zonder twi-
fel heel wat moeite moeten doen om de brief in Dorpat te kunnen posten. Wie kan de afkorting van de naam van de vrouwelijke of mannelijke postmuze, alias censor, onder de zegel van 40 pfennig aan een bepaalde naam toeschrijven ?

Afbeelding 5 toont een brief van Dorpat naar Mitau, gefrankeerd met een horizontaal paar van de opdrukzegel van 20 pfennig. De 15 pfennig Ob.-Ost zegel werd op 23 maart 1918 ontwaard met het gekapte Russische stempel (H/O 3:2). Op de brief bevindt zich het met blauwe inkt geschreven "geprüft" van de censor in Dorpat (door Björn Krüger afgebeeld bij zijn artikel in Eesti Post 36/2003). Op de brief bevinden zich geen andere aantekeningen of stempels uit Riga of Mitau. Heeft de brief Dorpat wel verlaten ? Is hij langs de censuur in Riga geglipt ?

Afb. 5

Afbeelding 6 toont een onbeschreven, maar gefrankeerd Russisch briefkaart-formulier van het post- en telegraaf-district Riga. De Dorpatzegel werd met het langstempel DORPAT ontwaard, de Ob.-Ost zegel op 22 maart 1918 met het gekapte stempel (H/O 3:2). Werden briefkaartformulieren voorgefrankeerd aan het publiek verkocht ?

Afb. 6

Afbeelding 7 toont een brief waarvan de Ob.-Ost frankering op zondag 24 maart 1918, zoals dat al eerder gebeurde voor 22 maart, werd ontwaard met het stempel "RIGA e". De adressering is enigszins verwarrend: "St. Vitebsk - staz. Dobusik - de heer Izik Lazinski - firma Retschi - mw. Minna Matsch". Of slaan de beide laatste regels op de afzender ?

Afbeelding 8 toont een lokale brief van de uitgever van de Dorpater Zeitung "C. Mattiesen, Dorpat. Buchdruckerei". Deze firma verzorgde ook de hulpuitgifte. De brief werd gefrankeerd met een horizontaal paar van de 20 pfennig zegel, draagt het langstempel DORPAT en de censuur aantekeningen van postmuze Isa barones von Stackelberg (I.St.).

Volgens Philipp Kosack (BBZ, 1918/13-14) heeft "in Dorpat geen lokaal postverkeer plaatsgevonden". Deze brief lijkt het tegendeel aan te tonen. Volgens de postale voorschriften van het Postgebiet Ob.-Ost diende de brief eerst van Dorpat naar de censurdiensdienst in Riga gezonden te worden en daarna weer terug naar Dorpat. Het lijkt er op dat dit niet is gebeurd.

Feitelijk was dit ook niet nodig omdat men in Dorpat van mening was dat de brief al in Dorpat gecensureerd was. Daarnaast diende de geadresseerde zijn brief, bij het ontbreken van een huis aan huis bestelling in maart 1918, op het postkantoor af te halen. De auteur houdt zich aanbevolen voor kopieën van andere lokale brieven, gefrankeerd met zegels van de hulpuitgifte.

Hoewel zowel de Duitse Rijkspost als de PTV Ob.-Ost in Riga de hulpuitgifte van Dorpat afwezen, werden met

deze zegels gefrankeerde poststukken zeker tot 24 maart 1918 zonder problemen vervoerd. Ook de gratis bijfrankering vond nog plaats en het postkantoor in Dorpat ontving normaal Ob.-Ost zegels.

Hoe ziet de hulpuitgifte Dorpat van 1918 er bedrijfseconomisch uit ? Tussen 5 en 13 maart 1918 werden volgens Philipp Kosack (BBZ, 1918/11-12) aan het loket verkocht:

Zegels	Briefkaart	Oplage	Verkocht	Restant	Opbrengst
20 pf.		30.000	4.952	26.048	990,40 mark
40 pf.		28.100	5.810	22.290	2.324,00 mark
	20 pf.	25.000	10.421	14.579	2.084,20 mark
Totaal		83.100	21.183	62.917	5.398,60 mark

Aangaande het niet verkochte restant werd het volgende bevel door de commandant uitgevaardigd:
 “De zegels van 10 en 20 kopeken en de briefkaarten van 5 kopeken, die waardeloos zijn geworden door het opdrukken, dienen aan liefhebbers en verzamelaars verkocht te worden voor 0,20, 0,40 en 0,20 mark. De opbrengt komt aan een goed doel ten goede.
 (Dorpat) 24.III.18 get. Steffens
 Majoor en commandant .

De hele voorraad niet verkochte zegels werd in korte tijd voor 17.041,40 mark van de hand gedaan aan “liefhebbers en verzamelaars”. Opvallende grootafnemer: de firma Philipp Kosack & Co., met naar men zegt een order van meer dan tienduizend stuks. De opbrengst van de aan het loket verkochte zegels ten bedrage van 5398,60 mark werd, na aftrek van gemaakte kosten, volgens Kosack “aan de Staatskas afgedragen”.

Honi soit qui mal y pense(Wee hem die er kwaad van spreekt.....)

Tot slot nog eens de chronologie van de hulpuitgifte van Dorpat :

Dag van uitgifte	5 maart 1918
Verkoop aan het loket tot	13 maart 1918
Geldig tot	16 maart 1918
Gedoogd tot minstens	24 maart 1918
Verkoop overgebleven zegels vanaf	24 maart 1918

Voor de liefhebbers die er meer van willen weten:

1. Philipp Kosack; “Die Geschichte der Aushilfsausgabe Dorpat 1918” in de Berliner Briefmarkenzeitung, jaargang 1918, uitgaven 9-14.
2. Elmar Ojaste: “Das Postgebiet Ob.Ost in Estland im Jahre 1918” in Eesti Filatelist 26, Västra Frölunda 1980, blz. 66 e.v.
3. Wolf Roettger: “Die Deutsche Besetzung Dorpats”, Eesti Filatelist 27/1981, blz. 97 e.v.
4. Thomas Löbbering: “Negen ijverige postmuzen en een eerste luitenant” in Het Baltische Gebied 41/2002.

De auteur stelt antwoorden op de gestelde vragen, nadere aanwijzingen en verdere informatie zeer op prijs:

Afb. 7

Afb. 8

Thomas Löbbering, Postfach 8, 56379
 Holzappel, Duitse Bondsrepubliek of
 thomas_loebbering@hotmail.com

Wordt vervolgd.

Ruud van Wijnen

Philatelia Baltica, blad van de Forschungsgemeinschaft Lettland. Nummer 116, november 2003.

Blikvanger in dit nummer is een gecodeerde brief uit 1664 van de Zweedse vertegenwoordiging in Moskou aan de Zweedse generaalgouverneur in Riga. Ze maakt deel uit van vrij omvangrijke briefwisseling die zich bevindt in het historische staatsarchief van Letland.

Om het “meelezen” door de Russen te voorkomen zetten buitenlandse legaties hun correspondentie, geheel of gedeeltelijk, om in een numeriek geheimschrift waarin iedere letter door twee of drie getallen tussen de 13 en 95 vervangen kon worden.

Het gebruik van geheimschrift toont aan dat al vanaf het midden van de 17de eeuw binnenlandse correspondentie in Moskou in zgn. “donkere kamers” aan controle werd onderworpen.

Heinz Lukaschewitsch vertelt zowel over Tukum en Tuckum in het Ober-Ost stempel, als over het briefstempel van de Duitse gezant bij de Letse en Estse regering op post verzonden via het Duitse veldpostkantoor 168 in Liepāja gedurende de eerste maanden van 1919.

In 1935 startte minister-president Dr. Kārlis Ulmanis een actie om scholen en culturele organisaties te ondersteunen, met name door het schenken van boeken. De boeken werden tegen een gereduceerd tarief van 25% van de oorspronkelijke verzendkosten per pakketpost aan de scholen verzonden door de afdeling Cultuurfonds van het Ministerie van Binnenlandse zaken.

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen bij de secretaris.

Afb. 1 (100 %)

Zalmkleurige pakketkaart bij een boekenzending van 10,5 kg. verzonden door het ministerie van Binnenlandse Zaken, afdeling Cultuurfonds (dienststempel I.M. Kulturas Fonda Nodaļa) aan de lagere school van Turnakalns bij Ikšķile. De normale verzendkosten zouden Ls. 2,10 bedragen hebben; op grond van het 25% tarief volstond 53 santimi. Dagtekeningstempel RIGA J, 16.4.37.

De pakketkaarten werden vóór frankering voorzien van een fors violet stempel met de tekst “Draudzīgā aicinājuma dāvanas sūtījums” (Geschenksending van de actie “Vriendelijke Uitnodiging”). Ze zijn bekend uit de jaren 1935-1937 en dragen alle het dagtekeningstempel RIGA J. Harry von Hofmann verhaalt. Na een overzicht van de nieuwe Letse

zegels en gelegenheidsstempels sluit Renate Rothe-Feustel, als meereizende “Ehefrau”, dit nummer af met haar persoonlijke indrukken van de rondreis in Letland die een groep filatelisten in augustus jl. ondernam.

Olav Petri

Kijken nieuwe ogen anders? Vanaf dit nummer bekijkt een ander voor u de Engelstalige bladen. Best spannend voor me, want mijn voorgangers deden het zo kundig...

En u weet het, via André de Bruin zijn losse nummers of zelfs hele jaargangen op te vragen. Ik kan het aanbevelen, want je ziet altijd weer een verrassend bericht in onze zusterbladen. Ook is het zo dat dingen die je aanvankelijk niet echt interesseerden, na jaren verzamelen opeens actueel zijn geworden.

ROSSICA, 2003, nummer 140-141

Maar liefst 142 bladzijden telt dit schitterende dubbelnummer, geheel digitaal verzorgd.

Op het gebied van de Baltische regio zien we afbeeldingen van “stomme stempels” die een lovende recensie illustreren van “The Mute Cancells of Russia 1914-17” (Arnold Levin, vertaler David Skipton).

Leonard Tann laat zien dat deze stempels ook gebruikt werden in, bijvoorbeeld Russisch Polen.

Nog een onderwerp: in 1961 werd de roebel gedevalueerd tot 1/10 van zijn waarde. Dit leidde tot mengfrankerijen, omwaardering van postwaardestukken e.d. en uiteraard zijn dergelijke stukken ook uit onze landen te vinden. Aanleiding om eens in het mapje te kijken waar enveloppen in zitten uit de sovjetperiode jaren ‘60.

Afgelopen jaar zag ik in Nederland enkele malen voorbedrukte briefkaarten uit WOI die gericht leken te zijn aan de tsarina. Ze hebben de voorgedrukte adressering “Petrograd sobstvennyj sklad Gosoedaryni Marii Feodorovny, Anitsjkov dvorets.”

Epstein publiceerde in nummer 135 een artikel over post vanuit het “leger te velde” in WOI en in deze aflevering staat een reactie van Meer Kossoy waarin deze discussieert over de status van deze en andere kaarten met stempels die aangeven dat ze vanuit het leger verzonden zijn. Nieuw voor mij

was, dat de kaarten dienden als bedankkaart,

als een soort “bevestiging van ontvangst” van een geschenkpakket. De kaarten werden aan een geschenk toegevoegd en de militairen konden met de kaart reageren richting milde gever. In “Trends in Russian Philately” geeft Marcus Sherwood een overzicht van de verkrijgbaarheid van materiaal. De positie van “Rossica” als hoeder van de oude filatelistische waarden en kennis is veranderd doordat Oost en West nu nauw kunnen samenwerken. Zo blijken bijvoorbeeld fiscale zegels en documenten gemakkelijk te vinden in het “Oosten”, terwijl dat hier lastiger is. Hij signaleert tevens een nieuwe vorm van thematisch verzamelen. Men kiest daarbij een historische gebeurtenis of ontwikkeling en verzamelt daar filatelistisch en niet-filatelistisch materiaal omheen. Buiten ons terrein liggend, maar wel erg boeiend vind ik het artikel over de Amerikaanse troepen in Siberië tijdens de Burgeroorlog.

The Post-Rider ЯМЩИК, nummer 53, november 2003, 120 pagina’s.

Ook hier valt voor ons gebied weer wat te vinden, al zal het niet eenvoudig zijn om materiaal te vinden. De Russische luchtmacht was in WOI numeriek vergelijkbaar met die van de tegenstander. Het grootste probleem was het onderhoud. De eigen vliegtuigindustrie leverde veel nieuwe toe-

stellen af, ook in licentie gebouwd, maar onderhoud en logistiek deden afbreuk aan de inzetbaarheid. In zijn artikel, verlucht met mooie foto’s, beschrijft Adolph Ackerman welke onderdelen aan welk front actief waren, alsmede wat daarvan op filatelistisch gebied van getuigt. De Baltische regio komt ook ter sprake. Rusland had o.a. squadrons strategische bommenwerpers, uitgerust met de reusachtige Ilja Moerovets bommenwerpers. Nog een artikel, buiten ons gebied, maar voor de liefhebber een must: Nieuwe gegevens over het gebruik van identieke stempels van Toeva, in gebruik in Moskou en in Toeva zelf. Rabbi L.L. Tann schrijft over de aantekeningstrookjes op stukken die door rijdende treinpostkantoren afgestempeld werden. Vraag was: waar plaatsten men het strookje eigenlijk, in de wagon of al eerder? De illustratie toont een brief, verzonden vanuit Reval. A. Sargsyan brengt veel afbeeldingen van opdrukken in goudkopeken op de Armeense Essayan uitgaven van 1922. Aardig vergelijkingsmateriaal voor wie dergelijke zegels in zijn album heeft.

◀

Jan Kaptein

In de serie 'Afzender...' een wat ongewone titel. Het gaat om twee driekantige veldpostbrieven uit 1946, verzonden door dezelfde afzender. Bij dit soort gevouwen brieven, is tegelijk ook de tekst beschikbaar en –nieuwsgierig als ik ben - vraag ik me dan af wat de afzender te melden heeft. De brieven zijn geschreven in het Litouws en Antanas Jankauskas was bereid voor een vertaling te zorgen.

De eerste brief (**afb. 1a en b**) is vanuit Moskou verzonden naar Kaunas.

Linksonder zien we als afzender **НКВД 0329**, dus de NKVD, de voorloper van de KGB.

De brief is waarschijnlijk per abuis eerst in Riga terechtgekomen en doorgestuurd naar Kaunas (**afb. 1b**). Ook zien we hier het censuurstempel.

Over deze censuurstempels schreven André en Ruud al eerder in HBG¹. De eerste regel van dit stempel ПРОСМОТРЕНО (PROSMOTRENO) betekent 'onderzocht/gecensureerd', de tweede regel БОЕНОЙ ЦЕНЗУРОЙ (door) de militaire censor, en daaronder het nummer van de censor 26600. André en Ruud concludeerden dat in de periode 1944-1945 in Letland en Litouwen de nummers begonnen met 26.... Dit is er vlak na, 1946, dus dat klopt aardig. De brief ziet eruit als veldpost, maar heeft geen veldpoststempel en zal daarom dus het portstempel hebben gekregen.

De brief is in maart 1946 door Pranas verzonden, en hij heeft er een volgnummer 27 aan gegeven, zodat de ontvanger, zijn vrouw, weet of alle brieven doorkomen.

Afb. 1a (83 %)

Brief zonder veldpoststempel, vanuit Moskou –NKVD 0329- naar Kaunas. Met ovale portstempel.

Afb. 1b (83 %)

Achterzijde van de brief met het censuurstempel. Ook een aankomststempel van Riga..

¹ Russische censuurstempels 1944-1945 in het Baltische gebied . André de Bruin en Ruud van Wijnen. – In: HBG 1990 ; 35. – p. 94-108

De tekst (afb. 1c):

“ Ira [afkorting voor Irena, A.J.]

Dank je voor de tweede geldoverschrijving.

Ik heb de eerste ontvangen, omdat het mogelijk is om direct te ontvangen, als het tot 100 is.

We zijn in orde, ik wens jou hetzelfde.

Er zijn geen veranderingen. Groeten aan onze kinderen, we zullen samen pret maken, als we terug zijn!

Pakketten, het is mogelijk, maar liever naar het adres **HKVD 0329** [is NKVD, de voorloper van de KGB, A.J.].

Als je het wil proberen, laat het eerst tot 5 kg en alleen gewone dingen. Het zou fijn zijn om thuis gemaakte tabak te ontvangen.

We zijn in orde. Ik werk in constructie, Andrius in een fabriek.

Als je het nieuwe adres wil gebruiken, schrijf liever alleen je naam op het adres, niets meer.”

Uit de tekst van de brief komt naar voren dat Pranas een gevangene zal zijn, in het NKVD-kamp 0329.

Bij verder zoeken op Internet komen we NKVD 0329 tegen als naam van een kamp. Op de betreffende internet-site staat een artikel van Arūnas Bubnys – in het Litouws, met Engelse samenvatting – over de “Lithuanian Police Battalions in Pskow Region and in Kursas: the 13th and 10(256)th (1942-1945)”².

Deze beide bataljons deden aan de Duitse zijde mee aan operaties in Rusland en bij Kursas, waar ze te maken kregen met de Duitse overgave.

Het 13^e bataljon opereerde van 1942 tot 1944 tegen partizanen en degenen die hen steunden in de Pskow regio.

Dit waren hele veldslagen waar ze veel verliezen leden; 40 soldaten kwamen om. Daarna ging dit bataljon naar de Kursas-regio, waar het betrekkelijk rustig was. Het 10(256)^e bataljon verbleef van april tot september 1944 in Rusland, in de regio's Novgorod en Pskow. Ze hadden het vrij rustig en in september 1944 gingen ze eveneens naar Kursas tot het einde van de oorlog.

27 Ira! 27/11

Sveiki mišiai ir pušiai.
 Jūsų pinigų skaičiavimai, nes
 ligi 100 ir moka ir karto.
 Eisme suerki, tai ir
 jums liksime. Šiaip ab-
 mačius jokių nėra.
 Sui kinoma naikinėj
 go kai pamašius sime, tai
 sudarysime, liksiančių
 kompiarių.
 Sui kinoma sako
 prisiima, tik girdi gerai
 raizli eis HKVD 0329
 jei liksiančių sime, + tai
 pradžiai ne dideli (5-6 kg)
 ir paprastus dalykus.
 Laliai idomu liks gausi
 truputį naminių tiliuko.
 Šiaip gyvenome gerai,
 nieko nebrūksta, šinoma
 nenoriu didelis liks suuo.

Адрес: Гор Кочнас
 ч. Вайсыйев

Псков
 26 III 46
 С.Р.

² Adres: www.genocid.lt/Leidyba/10/arunas.htm

Afb. 1c (84 %)
De brief.

Pranas heeft dezelfde brief opnieuw gebruikt, en anders gevouwen, vanuit het adres NKVD 0329 terug naar Kaunas gestuurd. Nu wel met een veldpoststempel. Ook over de Sovjet-veldpost schreef André in een eerder nummer van HBG⁴, wel een iets eerdere periode (1940-1941), maar de afkorting H K O is ook hier te zien in het rechterbeen van het driehoekige stempel: НАРОДНЬ КОМИСАРИАТ ОБОРОНЫ, het Volkscommissariaat voor Defensie, het Ministerie van Oorlog dus.

In het linkerbeen zien we СССР en onderin kan Olav iets herkennen als 'Bouwbrigade' en dat klopt weer aardig met het feit dat Pranas in de 'constructie' werkte.

Ook Pranas geeft z'n brief een controlenummer ('4') en de datum is 30 mei 1946.

De tekst van Pranas (afb. 2d):

"Rimvydas,

Sluit in je armen en kus je moeder en zeg zij was dapper. Ik wens jou, mijn beste vriend, om op te groeien, om te klinken als een klok, en wachten tot vader terugkomt. Dank je voor je groeten, ik zal je wensen in mijn gedachten houden!

Irena! (?) ik kreeg brieven 14, 15, 16 op de 28^e. En 13 wordt nog gemist. Er zijn geen veranderingen gedurende deze maand. Zeg dank je voor papieren (?) ofschoon ik heb niet ontvangen, misschien zenden zij ze direct. Je zei niets met betrekking tot mijn laatste baas vanad de 5e verdieping. Het schijnt dat hij alleen kan praten, laten we hem 'Simas' noemen. Schrijf over Simas de volgende keer.

Er is geen brief nog vanuit Birute.

Groeten aan beide families.

Pranas

"

Afb. 2b (75 %)

Afb. 2d (55 %)

⁴ (Sovjet-)veldpost in de Baltische staten 1940-1941 / André de Bruin. – In: HBG 1996 ; 28. – p. 39-60

POSTWAGONS EN POSTWAGONSTEMPELS IN LETLAND IN DE SOVJETPERIODE

Igor Irikov
en
Ruud van Wijnen

Over spoorwegverbindingen, de inzet van postwagons en het gebruik van stempels in postwagons in Letland is reeds uitvoerig gepubliceerd. In handboeken en artikelen is daarover veel informatie te vinden uit de tsaristische tijd, de periode van de Letse onafhankelijkheid en de jaren van de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Veel minder is bekend over de inzet van postwagons tijdens de sovjetbezetting van Letland na 1944. In "het Baltische Gebied" nummer 16 uit 1990 gaf Ruud van Wijnen een overzicht van de hem bekende postwagonstempels en deed hij een poging deze te classificeren.

Hoewel de belangstelling groeiende is, bleef de periode van de sovjetbezetting filatelistisch gezien tot op heden onderbelicht. Die werd, en wordt door velen nog steeds, oninteressant gevonden. Daar komt bij dat voor het herkennen van de postwagonstempels uit de sovjettijd kennis van het cyrillische alfabet nodig is omdat ze door hun vorm niet worden onderscheiden van andere stempels. Echter, vanaf 1967 werd in postwagons over het algemeen met rode inkt gestempeld. Dat maakt ze dan erg opvallend, ook voor verzamelaars.

Min of meer gelijktijdig kregen we de beschikking over twee bronnen die informatie geven over de spoorlijnen in Letland en de daarop ingezette postwagons in de jaren 50 van de vorige eeuw. Het betreft de in 1962 in Moskou uitgegeven АТЛАС СХЕМ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ СССР (de uitvouwkartaar bij dit artikel stamt uit deze atlas) en een overzicht van postwagons in de Sovjet Unie uit 1956 met als volledige titel:

Министерство связи СССР / ТРАКТОВЫЙ УКАЗАТЕЛЬ / Маршрутов почтовых вагонов и пароходов СССР / Для направления почт / 1956 "Связьиздат".

In het Nederlands: U.S.S.R – Ministerie van Verbindingen / Overzicht van Postroutes voor postwagons en stoomschepen in de U.S.S.R / Ten behoeve van de Postdirectie / 1956 "Svjazizdat".

Uit dit overzicht distilleerde Igor Irikov de postwagons die op Lets grondgebied reden:

Postwagons **met** nummers:

ПВ 3 ЛЕНИНГРАД – АБРЕНЕ ¹⁾
ПВ 4 АБРЕНЕ – ЛЕНИНГРАД ¹⁾
ПВ 209 МОСКВА - РИГА
ПВ 210 РИГА – МОСКВА
ПВ 445 ПРИЕКУЛЕ – КАЛИНИНГРАД
ПВ 446 КАЛИНИНГРАД – ПРИЕКУЛЕ
ПВ 469 ДАУГАВПИЛС – РАДВИЛИШКИС
ПВ 470 РАДВИЛИШКИС – ДАУГАВПИЛС
ПВ 471 ВИЛЬНЮС – ДАУГАВПИЛС
ПВ 472 ДАУГАВПИЛС – ВИЛЬНЮС
ПВ 475 КАЙШАДОРИС – РИГА
ПВ 476 РИГА – КАЙШАДОРИС
ПВ 479 ПОЛОЦК – КРУСТПИЛС
ПВ 480 КРУСТПИЛС - -ПОЛОЦК
ПВ 481 РИГА – ТАПА
ПВ 482 ТАПА – РИГА
ПВ 483 ИЕРИКИ – АБРЕНЕ
ПВ 484 АБРЕНЕ – ИЕРИКИ
ПВ 485 ПЛЯВИНЯС – ГУЛБЕНЕ
ПВ 486 ГУЛБЕНЕ – ПЛЯВИНЯС
ПВ 489 РИГА – ВЕНТСПИЛС
ПВ 490 ВЕНТСПИЛС – РИГА
ПВ 491 ЕЛГАВА – ЛИЕПАЯ
ПВ 492 ЛИЕПАЯ – ЕЛГАВА
ПВ 493 ГЛУДА – ЛИЕПАЯ
ПВ 494 ЛИЕПАЯ – ГЛУДА
ПВ 495 ЕЛГАВА – КРУСТПИЛС
ПВ 496 КРУСТПИЛС – ЕЛГАВА
ПВ 497 ДАУГАВПИЛС – АБРЕНЕ
ПВ 498 АБРЕНЕ – ДАУГАВПИЛС
ПВ 507 ВАЛГА – ПСКОВ ²⁾
ПВ 508 ПСКОВ – ВАЛГА ²⁾

Leningrad - Abrene
Abrene - Leningrad
Moskou – Riga 1959
Riga - Moskou
Priekule - Kaliningrad
Kaliningrad - Priekule
Daugavpils – Radviliškis
Radviliškis - Daugavpils
Vilnius - Daugavpils
Daugavpils - Vilnius
Kaišiadorys - Riga
Riga - Kaišiadorys
Polotsk - Krustpils
Krustpils - Polotsk
Riga - Tapa
Tapa - Riga
Ieriki - Abrene
Abrene - Ieriki
Pļaviņas - Gulbene
Gulbene - Pļaviņas
Riga - Ventpils
Ventpils - Riga
Jelgava - Liepāja
Liepāja - Jelgava
Glūda - Liepāja
Liepāja - Glūda
Jelgava - Krustpils
Krustpils - Jelgava
Daugavpils - Abrene
Abrene - Daugavpils
Valka - Pskov
Pskov – Valka

Duidelijk is dat het bij de genummerde postwagons gaat om verbindingen tussen grote plaatsen of belangrijke spoorwegknooppunten. Hoewel meerdere verbindingen bekend zijn uit eerdere perioden (zoals Riga-Tapa uit de tsarentijd en o.a. Riga-Ventspils uit de jaren van de onafhankelijkheid), is de organisatie binnen het grote geheel van de Sovjet Unie goed zichtbaar met verbindingen naar o.a. Kaliningrad, Polotsk en Moskou en de Litouwse knooppunten Kaišiadorys en Radviliškis.

¹⁾ Abrene in het noordoosten van Letland kreeg zijn naam pas in 1938. Voordien heette het achtereenvolgens Pitalova/Pitalova en Jaunlatgale. Deze drie namen komen voor in Letse postwagonstempels. Na de oorlog werd Abrene bij Rusland gevoegd. De spoorlijn Leningrad – Abrene heeft nooit, ook niet voor een deel, in Letland gelegen.

Glūda is een opvallende Letse naam die we niet tegenkomen bij de Letse postwagons. Het gaat om het station bij de splitsing van de twee spoorlijnen die Riga met Liepāja verbinden, iets ten westen van Dobeļe.

²⁾ Kunnen ook tot Estland behorend beschouwd worden.

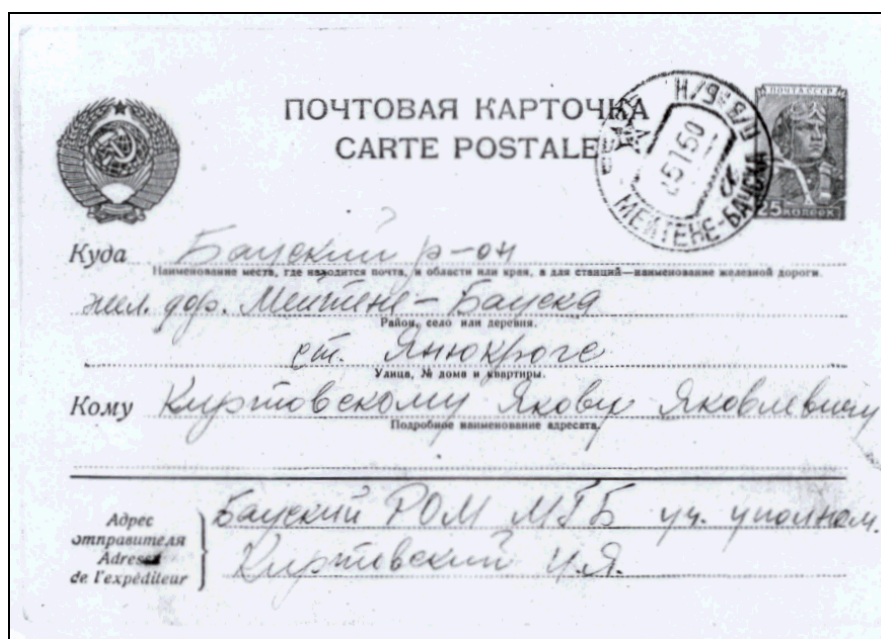
Bij de ongenummerde postwagons gaat het om kleinere lijnen. De meeste plaats- en stationsnamen uit het overzicht zijn ook bekend uit de Letse tijd vóór de Tweede Wereldoorlog. Geheel nieuw is de inzet van postwagons op de korte lijntjes tussen Valdgale (een spoorwegsplitsing ten noorden van Talsi) en de kustplaatsjes Mērsrags en Roja.

Van de grensoverschrijdende lijnen tussen Estland en Letland is Valmiera – Ristikūla via het kustplaatsje Ainaži een voorbeeld van een verbinding die voordien niet bestond.

Opvallend is dat bovenvermelde postwagons zonder nummer slechts één rijrichting aangeven. De vraag of er ook stempels bestaan voor de postwagons in de tegengestelde richtingen laat zich door het schaarse materiaal niet eenduidig beantwoorden. Er is één voorbeeld van bekend: Ventspils – Stende – Dundaga uit 1955 en Dundaga – Stende – Ventspils uit 1951.

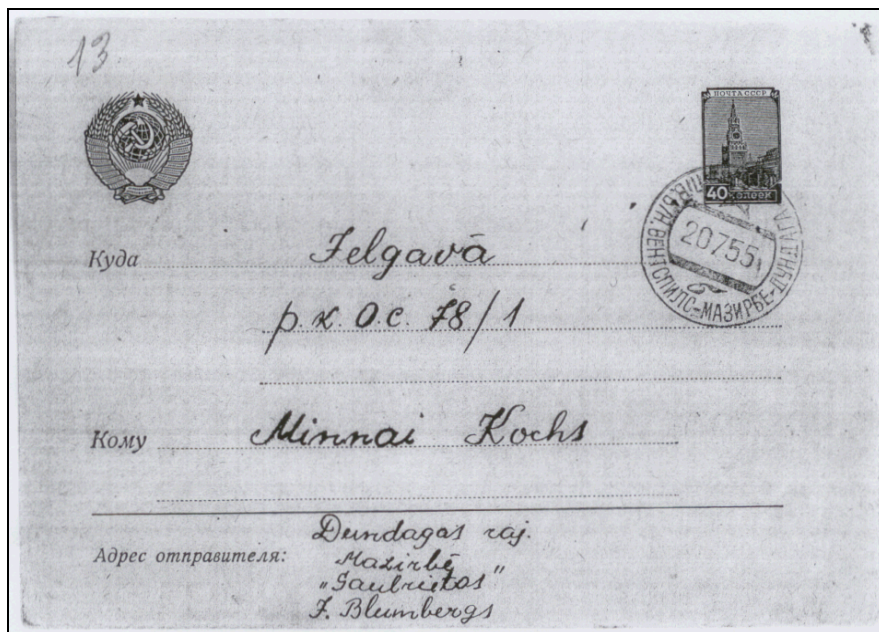
Ongenummerde postwagons (ПВ без№):

ПВ без№ ЕКАБПИЛС – АКНИСТЕ	1953	Jēkabpils – Akniste
ПВ без№ СИЛИНИ – НЕРЕТА		Silīņi - Nereta
ПВ без№ РИГА – ЭРГЛИ		Riga – Ērgļi
ПВ без№ МЕЙТЕНЕ – БАУСКА	1950	Meitene – Bauska (afb. 1)
ПВ без№ ВАЛМИРА – СМИЛТЕНЕ		Valmiera - Smiltene
ПВ без№ ВАЛМИРА – РИССЕЛҢЯ ²⁾		Valmiera – Ristikūla (Estland)
ПВ без№ ВАЛГА – МЫНИСТЕ ²⁾		Valka - Mōniste
ПВ без№ ГУЛБЕНЕ – АПЕ		Gulbene - Ape
ПВ без№ МАДОНА – ЛУБАНА		Madona - Lubāna
ПВ без№ ЕЛГАВА – ТУКУМС		Jelgava - Tukums
ПВ без№ СТЕНДЕ – ДУНДАГА – ВЕНТСИЛС	1956	Stende – Dundaga – Ventspils
ПВ без№ ВАЛДГАЛЕ – МЕРСРАГ	1954-1955	Valdgale – Mērsrags
ПВ без№ ВАЛДГАЛЕ – РОЙУПЕ		Valdgale - Roja
ПВ без№ ВЕНТСИЛС – МАЗИРБЕ – ДУНДАГА	1951-1955	Ventspils – Mazirbe – Dundaga (afb.2)
ПВ без№ ЛИЕПАЯ – АЙЗПУТЕ		Liepāja - Aizpute
ПВ без№ ЛИЕПАЯ – БАРТА		Liepāja - Bārta
ПВ без№ ЛИЕПАЯ – АЛСУНГА		Liepāja - Alsunga
ПВ без№ АЛСУНГА – КУЛДИГА		Alsunga - Kuldīga
ПВ без№ БУРЗАВА – СИТА		Burzava - Sita

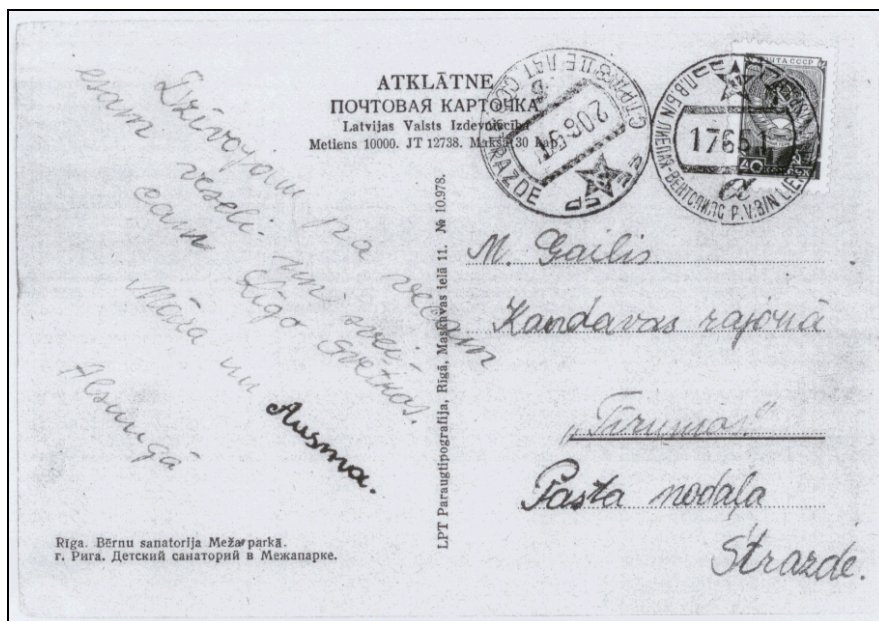
Afb. 1 (79 %)

Briefkaart van Bauska naar Janjukroge aan de spoorlijn Meitene – Bauska. Postwagonstempel МЕЙТЕНЕ - БАУСКА П/В Б/Н, Meitene – Bauska P/W B/N (Postwagon zonder nummer). 25 januari 1950.

Afb. 2 (72 %)

Brief van Mazirbe naar Jelgava. Postwagonstempel П/В Б/Н ВЕТСПИЛС – МАЗИРБЕ – ДУНДАГА, P/W B/N (postwagon zonder nummer) Vebtspils – Mazirbe – Dundaga. 20 juli 1955.

Afb. 3 (76 %)

Briefkaart van Alsunga naar Strazde.

Tweetalig postwagonstempel П.В. Б/Н ЛИЕПĀЯ – ВЕНТСПИЛС

P.V. B/N LIEPĀJA – VENTSPILS. 17 juni 1951.

De stempelsnijder maakte een foutje in het Russisch. De vierde cyrillische letter had een H moeten zijn, dat is de N. Hij graveerde foutief een N. De eerste Ā van Liepāja, met steepje, deed hij wel correct. Het zou best kunnen dat de stempelsnijder van Letse origine was en even onachtzaam bij de H.

Igor Irikov neemt aan dat deze lijst correct was voor een periode van 5 tot 7 jaar in het midden van de jaren 50 van de vorige eeuw. Zowel er voor als er na waren volgens hem lijsten met andere trajecten en andere nummers van kracht.

De postwagonstempels.

In verzamelingen zijn maar weinig postwagonstempels uit de sovjettijd bekend. Te weinig om een degelijke vergelijking te kunnen maken tussen de lijst uit 1956 en de stempels uit de jaren 50 en begin jaren 60. Waar achter de trajecten jaartallen zijn vermeld vonden Irikov en Van Wijnen in hun collecties stempels uit genoemde jaren. Een gering aantal en ook niet in alle gevallen geheel overeenkomstig. In een aantal gevallen gaat het om deeltrajecten, ook vonden we een aantal stempels die de tegengestelde richting aanduiden.

Stempels met een nummer vonden we nauwelijks. Wel een aantal van de genoemde trajecten, echter zonder nummer in het stempel, bvb. Moskou – Riga uit 1959. Postwagon 486 vonden we terug in een stempel uit 1949, maar die reed toen tussen Gulbene en Riga. Ook de gebruikte talen verschillen. Soms alleen Russisch (afb.1 en 2), dan weer tweetalig Russisch en Lets (afb 3).

Onze conclusie is dat er geen verband bestaat tussen de lijst uit 1956 en de postwagonstempels uit die tijd. Het lijkt er op dat zowel trajecten als postwagonnummers met de regelmaat van de klok veranderden. Er valt nog veel, heel veel, te ontdekken.

Afb. 4 (ex. Igor Irikov)
Valmiera-Ainazi P/V B/N – 23.06.1949.
In het Russisch.

Afb. 5 (ex. Igor Irikov)
Riga- Ostrov P.V. 483 – 15.09.1949.
In het Russisch.

Afb. 6 (ex. Igor Irikov)
P/V Jekabpils-Akniste, 10.10.1953.
In het Russch en Lets.

Afb. 7 (ex. Igor Irikov)
P V Mazirbe-Stende, 26.12.1957.
In het Russisch

André de Bruin
en
Olav Petri

Estland, Jaan Lubi in actie

Iedereen kent de zegels Mi. nummer 21 en 22 van Estland. Het gaat om eenvoudig uitgevoerde zegels met toeslag ten bate van de oorlogsinvaliden van de Onafhankelijkheidsoorlog 1918-1920, in omloop gebracht op 26 juni 1920.

Ze zijn ongetand, maar postmeester-tanding komt voor. De afbeeldingen tonen een invalide met zijn gezin en een invalide met twee vrouwen in klederdracht. Michel noemt de kleuren aldus: "rot/grauoliv" en "blau/braun". Hurt/Ojaste noemt de kleuren "Light red-olive"- "Hellrot-oliv" respectievelijk "Blue-brown/Blau-braun". Zo ziet maar weer: met kleuraanduidingen bestaan per taal behoorlijke verschillen. (De zegels zijn in oktober van dat jaar nog voorzien van een opdruk, maar die laten we liggen voor een later artikel.)

Wanneer je een aantal echte en valse zegels op tafel legt, dan geeft de kleur geen uitsluitsel.

De echte en valse zegels lijken verdacht veel op elkaar. De meestervervalser Jaan Lubi heeft de vervalsingen op zijn naam staan.

Welk fenomeen maakt dat u van de tafel met enig gemak de echte zegels apart schuift?

Om snel vals van echt te onderscheiden, moet je je concentreren op de gezichten:

1.

Bij de "rode" zegels hebben de valse exemplaren geheel "lege" gezichten bij de beide rechter personen. De echte zegels hebben bij die personen nog iets van een oog-/neusaanzet.

Deze keer maakten we het ons gemakkelijk en daarmee mogelijk ook de geachte lezer. Gelukkig maakten de vervalsers het ons ook al gemakkelijk, maar toch....

2.

Bij de "blauwe" zegels heeft de centrale figuur bij de valse zegels een "leeg" gelaat, terwijl bij de echte zegels een neus en twee heel dunne puntjes te zien zijn voor de ogen.

Eesti Filatelist 31 van 1987 geeft voor de fijnproever een beschrijving van de 4 varianten die bij de vervalsingen voorkomen.

N.B.

De "rode" zegel vertoont een bekende plaatfout (nummer 11, Hurt/Ojaste blz. 64), een verbindingstreepje in de bovenlijst, waardoor als het ware de hoofdletter "M" verschijnt.

Bij valse zegels komt die plaatfout niet voor.

Internetadres:

home.no.net/bhb1/stamps.htm

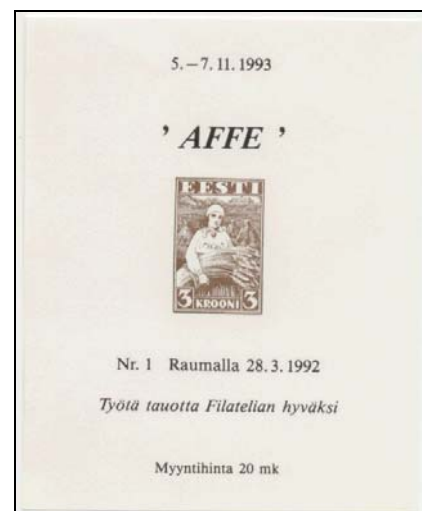
(adres dus zonder www)

Op dit adres zijn uitgebreide beschrijvingen te vinden van vervalsingen van Estse zegels, met heel veel duidelijke illustraties. Via de knop 'Forgeries' komt men bij de pagina over Estland, met een lijst van vervalste zegels. Bij de verschillende zegels kan men weer verdere informatie opvragen.

ESTLAND jubileum

Bij de 50^e verjaardag van de eerste postzegels van Estland werd – we weten niet waar – een cinderella uitgebracht die tot interessante vergissingen zou kunnen leiden. Het betreft een blokje met Mi. 1-4, voorzien van de opdruk 50". Het blokje heeft een tekst die naar het jubileum verwijst. Maar wat gebeurt er wanneer iemand de zegels uitknipt en ze met een onschuldig gezicht als provisorium aanbiedt tegen een vriendenprijsje? Die euro's krijgt u niet meer terug, maar u bent wel eigenaar van een keurige cinderella.

◀

Afb. 1 (65 %)

GELEZEN OVER DE FILATELIE VAN LITOUWEN

Jan Kaptein

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen bij de secretaris (Lituania) of bij mij (Phillit, LPS Journal).

Phillit 2003 (2) ; no. 32

Phillit besteed ook altijd aandacht aan de filatelie van de periode na 1990. In dit nummer ook informatie door Ričardas Vainora over de ballonpost vanuit Pociunai. Het 13^e Europese Hetelucht-ballon kampioenschap werd op 8 augustus 2003 geopend in Vilnius. Brieven voor de ballonvlucht werden verzameld voor de eerste vlucht op 13 augustus, vanaf een veld in de plaats Pociunai bij Vilnius (**afb. 1**). Er gingen ongeveer 600 brieven mee en dezelfde dag landde de ballon in Maisiagala, waar de brieven werden gestempeld en via Vilnius verder werden verzonden.

Ramūnas Satkauskas zet de prijswijzigingen van verschillende nieuwe catalogi (Michel, Scott) bij elkaar.

Ook worden twee speciale catalogi in dit nummer besproken. Ričardas Vainora bespreekt 'Lietuvos Privačių Paštų Antspaudai' (Stempels van Litouwse Private Postkantoren), samengesteld door Zenonas Žebrauskas (2003). Dit soort particuliere postbezorging bestond al sinds 1997 en in 2000 verschijnen de eerste stempels. In 28 pagina's worden 154 stempels getoond.

Antanas Burkas bespreekt 'Lietuvos Respublikos Pašto Specialūs Antspaudai' (Speciale stempels van de Post van de Litouwse Republiek), geschreven door Albinas Abromaitis.

Het gaat om de speciale stempel van 1922-1940, van de transatlantische vluchten (1933-1935), en van de periode 1990-2002.

Onder de korte stukken zijn onder andere aanvullingen op eerdere artikelen over plaatfouten (Mi. 65, 81, 131-132) en de vraag wie de ontwerper was van de 2^e serie luchtpostzegels. Volgens de catalogi is deze onbekend, maar Jonas Linkevičius komt tot de conclusie dat het de artiest Adomas Varnas moet geweest zijn.

Afb. 1 (79 %)

Kaart met postzegel, uitgegeven 8-8-2003, t.g.v. het 13^e Europese Heteluchtballon kampioenschap. De 1^e vlucht met de ballon NORD/LB, LY-OCN start op 13 augustus. Pilot is Josef Starkbaum.

Op de andere zijde van de kaart staat het stempel van Maisiagala, niet ver van de plaats van vertrek.

Verder worden we gewaarschuwd voor de 'fantasie-uitgaven' met betrekking tot Baltbat (Baltische landen in de operaties in Kosovo).

Phillit 2003 (3) ; no. 33

Dit nummer laat een gemakkelijk te herkennen plaatfout van een moderne zegel zien. Als u kijkt naar Mi. 644, in 1997 uit gegeven bij de Tweede Spelen van de Baltische Zee landen, en in de eerste letter 'O' van het woord

'SPORTO' staat een punt, dan heeft u de 69^e zegel van het vel in handen. Phillit is het bulletin van de club 'Lituanica' en ditmaal wordt veel aandacht gegeven aan de eigen site van deze club. Het adres is:

www1.omnitel.net/lituanica

Op deze site is informatie te vinden als het uitgifte programma van 2004 en ook de inhoudsopgaven van Phillit vanaf nummer 16 zijn hier terug te vinden.

Bijzonder is ook de afbeelding van een proef van een frankeermachine. In 'het' stempelboek van W. Fugalewitsch staat het stempel van de suikerfabriek in Mariampole (1937). Hier is een gelijksoortig stempel van Mariampole te zien met de tekst 'You need never buy another POSTAGE STAMP! Get a "Neopost". 'Neopost' is een ook nu nog bestaand bedrijf, dat o.a. in frankeermachines doet.

Lituania 2003 ; nr. 20 : Mitteilungsheft der Forschungsgemeinschaft Litauen im BDPH e.V.

Ook in 1937 was Philips al over de hele wereld actief, ook in Litouwen. Witold Fugalewitsch beschrijft twee frankeermachinstempels van Philips in Kaunas (1937)

Het verhaal over de overname van het Memelgebied door Litouwen in 1923 wordt verteld aan de hand van citaten uit artikelen van –vooral - de New York Times.

Udo-E. Klein schrijft over opdrukken 'Litauen 1941 von A bis Z : über die litauischen Lokalausgaben von Alsėdžiai bis Zarasai'. Zoals altijd is zijn artikel een zeer gedegen verhaal. Over het Alsėdžiai-stempel, dat voor de opdrukken gebruikt is, heeft hij een bijzonder verhaal. Dit stempel kwam in 1943 in het postmuseum in Tallinn terecht, maar verdween in de jaren 50 naar Leningrad. Het is dus van 1941-1943 in particuliere handen geweest voor verdere 'productie' en het gerucht gaat dat de KGB in de jaren 70 veel vervalst materiaal naar het westen stuurde, waaronder de Alsėdžiai-opdrukken. Dit gerucht zou dus goed kunnen kloppen.

Ook zien we in dit nummer foto's van 'Litthauischen' Regimenten, onderdelen van het Duitse leger, die voor de eerste wereldoorlog in Insterburg en Tilsit gevestigd waren.

Gerhard Hahne heeft meerdere bijdragen over Wilna: de geheime organisatie 'Judenpost' in de tsarentijd, het Rode Kruis in Wilna (1915) en een onbekend postkantoor in Wilna (1919-1920). Verder bespreekt hij het boek 'Polska cenzura korepondencji w latach 1918-1922', geschreven door Bronisław Brzowski en Jerzy Tokar.

Hierbij laat hij heel wat mooie stukken zien.

Ook Andrej Wydra heeft als onderwerp de Poolse censuur, met name de stempels BC 30-39. De stad Vilnius en omgeving hoorden bij het Poolse III Districtkorpscommando (DOL). Voor dit legeronderdeel werd in Grodno de censuurbureaus 30-39 geopend.

Het KOP was een elite-formatie, ontstaan in 1924. Bijzonderheden over de samenstelling van KOP, Korpus Ochrony Pogranicza (Korps voor grensgebied beveiliging), en geschiedenis is ook op internet te vinden: www.geocities.com/kumbayaaa/polrepkop.html

"Lithuania" Philatelic Society (LPS) Journal 2003 ; nr. 1 & 2 (232)

In mei 2004 pas binnengekomen, maar wel een flink nummer van 96 pagina's.

Vytautas Doniela schrijft over de luchtpostverbindingen tussen Litouwen en de rest van de wereld tussen 1921 en 1941.

Van dezelfde auteur is een artikel over Gardinas (Grodno) in 1941. Dat jaar waren er (opnieuw) banden tussen deze plaats en de Litouwse filatelie: de plaats viel onder het postale systeem van de 'Generaalpostkommissar Kaunas'. Ook wordt de geschiedenis van de plaatsen Druskininkai en Marcinkonys op een rij gezet. Deze plaatsen in het zuiden van het huidige Litouwen hebben in betrekkelijk korte tijd –1939-1944- behoord tot vijf verschillende postadministraties. Als deel van het Vilnius gebied waren de plaatsen Pools tot augustus 1939, daarna hoorden ze bij de Wit-Russische Sovjetrepubliek, dan de Litouwse Sovjetrepubliek, Duits binnen Ostland en tenslotte Duits binnen district Białystok.

Dit alles is natuurlijk terug te zien in de filatelie. Ook de namen veranderen met de bezetter mee. Zo heet Druskininkai -de huidige Litouwse naam- Bad Druskieniki in het Duitse district Białystok.

Er wordt ook een document getoond van Dr. Von Ploetz, een hoge ambtenaar, met plannen voor verdere 'verduitsing' van plaatsnamen. Druskininkai zou dan Bad Memeltal worden. De nieuwe zegels, stempels en

enveloppen van modern Litouwen kunnen in dit blad in kleur bewonderd worden.

Vytautas Doniela heeft een groot aandeel in dit nummer: nog een artikel over het gebied rond Suvalki (1939-1944) en over de Litouwse UPU presentatie-boekjes. Voor UPU-congressen werden door Litouwen boekjes met een representatieve selectie van postzegels samengesteld (1924, 1929, 1934 en 1939).

De '2e druk/herdruk' van de opdrukken van Midden-Litouwen op Litouwse zegels wordt uitgebreid besproken door A.G. Pacholczyk.

Er zijn argumenten om deze zegels als vervalsingen te beschouwen.

Lietuvos Privačiu Pastų Antspaudai (cancels of Lithuanian private post offices / Zenonas Žebrauskas. - 2003

In deze catalogus worden de stempels geïnventariseerd en afgebeeld van de particuliere postondernemingen in Litouwen. Rond 1997 werd het Litouwse (staats)monopolie op het bezorgen van post opgeheven en begon de particuliere postbezorging.

◀

Oproep

Voor het volgende nummer wil ik een artikel wijden aan de spoorpost in Litouwen in de periode 1914-1941. Wie mee wil schrijven, kopieën van stukken, algemene informatie hierover: welkom.

Jan Kaptein Tel. 0346-574418
j.kaptein@hccnet.nl

LETLAND, POSTALE AANWIJZINGEN - 4

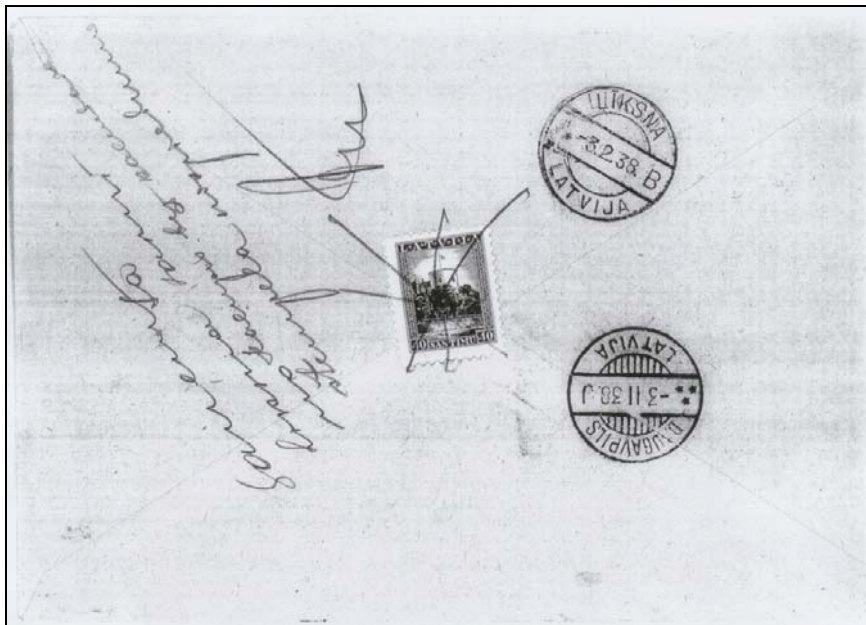
Ruud van Wijnen

In deze vierde aflevering over de in Letland gebruikte postale aanwijzingen gaat het achtereenvolgens over Saņemta of Sajemta en de Franstalige stempels.

Saņemta

Saņemta of Sajemta betekent “ontvangen”. Tijdens het vervoer van een brief of kaart tussen afzender en ontvanger kan het poststuk “beschadigd” raken. Veel voorkomende euvels: vlekken, vouwen en scheuren. Ook komt het voor dat brieven geheel of gedeeltelijk geopend aankomen op het postkantoor in de woonplaats van de ontvanger. Daar vallen ook de kaarten en brieven op waarbij iets mankeert aan de frankering: postzegels zijn ongestempeld gebleven, tijdens het vervoer losgeraakt of verwijderd.

Voor bestelling plaatsvond werden stempels en geschreven aanduidingen (**afb.31**) geplaatst die de geadresseerde informeerden over de staat waarin het poststuk verkeerde bij aankomst op het lokale postkantoor.

Afb. 31 (61 %)

Aangetekende brief van Kalupe naar DAUGAVPILS, verzonden via het districtspostkantoor in Līksna, 3 febr. 1938.

Geschreven aanwijzing: "Saņemta Līksna saini no Kalupes bez kalendara štempļa nospieduma". Ongestempeld in Līksna ontvangen in een bundel uit Kalupe.

Afb. 32 (82 %)

Briefkaart naar Riga, 4 aug. 1922.

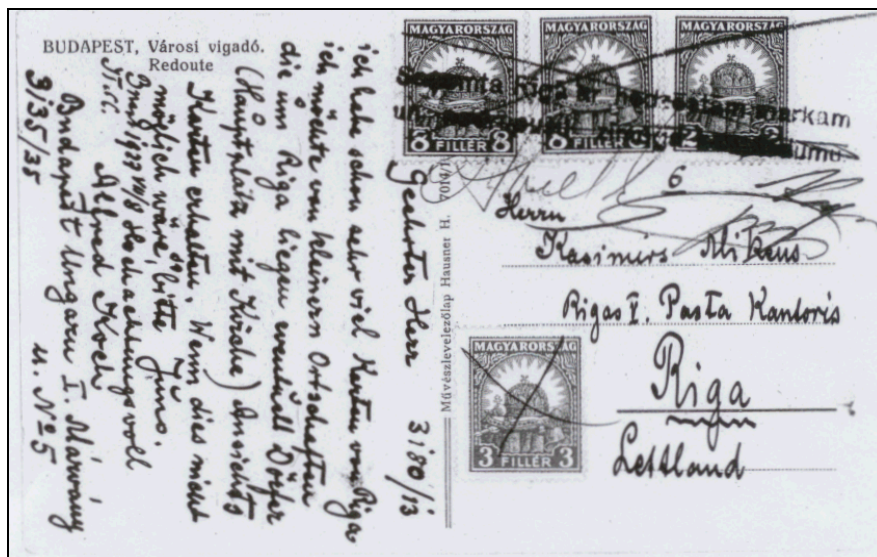
Nr.	Stempel	Lengte	Periode	Opmerkingen
1	Saņemta Rīgā ar vaļā taisīšanas pazīmēm.	36 / 31	1921	Ontvangen in Rīgā met kenmerken van opzettelijke opening.
2	Saņemta Rīgā ar nopieļstām markām sābojāla veidā Nod. pahršinis:	49 / 39	1922	Ontvangen in Rīgā met (sporen van) verwijderde zegels en beschadigd. Afd. chef:
3	Saņemta Rīgā 1) ar nokritušu marku pazīmēm 2) bojātā veidā Nod. vadītājs: P. t. ierednis:			Ontvangen in Rīgā 1) met sporen van afgevallen postzegels 2) in beschadigde toestand Afd. chef: P.t. beambte : Lengte: 41 / 80 / 39 Periode: 1922-1923 Afb. 32
4	Saņemta Rīgā ar nedzēstām markām un nodrupušu zīmoga nospiedumu.			Ontvangen in Rīgā met verwijderde zegels en ongestempelde zegels. Lengte: 76 / 76 Periode: 1927 Afb. 33
5	Saņemta Rīgā bojātā veidā	56	1927-1928	Beschadigd in Rīgā ontvangen
6	 		1928-1932 1939	In Rīgā ontvangen In kastje. met ongestempelde zegels Bekend in twee verschillende typen. Afb. 34
7	Saņemta { vaļā taisīšanas pazīmēm. Rīgā { bojātā veidā. ar { nodrupušām ziegelēm.			Ontvangen { kenmerken van opzettelijke in Rīgā { beschadigd opening met { verdwenen zegels Periode: 1930
8	Saņemta Rīgā ar 1) vaļā taisīšanas pazīmēm, 2) bojātā veidā, 3) nodrupušām zīmoga nospiedumiem.			In Rīgā ontvangen: 1) met sporen van verwijderde zegels 2) beschadigd 3) met sporen van afgevallen zegels
9	Saņemta Rīgā ar nokritušu marku pazīmēm.			In Rīgā ontvangen met sporen van afgevallen zegels. Lengte: 92 Periode: 1932-1937

Nr.	Stempel	Lengte	Periode	Opmerkingen
10	Saņemta Rīgā _____ ar pastu no _____			Ontvangen in Rīgā met de post uit _____ Periode: 1933-1937 <i>Afb. 35</i>
11	Saņemta Rīgā ar 1) notraipītu atloku, 2) bojātā veidā, 3) no drupušiem zīmogu nospiedumiem, 4) nepilnīgi aizslipinātu atloku.			Ontvangen in Rīgā met : 1) verfomfaaide flap 2) beschadigd 3) afgevallen zegels 4) niet geheel gesloten flap Periode: 1934 Uit 1939 bekend met kleinere letters
12	Saņemta Rīgā bojāta.		1936	Beschadigd in Rīgā ontvangen. Saņemta met j
13	Saņemta Rīgā ar no- traipītām atlok..iem.		1939	Saņemta Rīgā ar no- (saņemta met j traipītām atlok..iem. In Rīgā ontvangen met vlekken op de flap.
14	Saņemts Daugavpils saimt no: 1). Ar valā teinišanas pazīmēm. 2). Ar <u>assmerētām</u> klapiem. 3). Ar <u>nokritušu</u> marku pazīcēm. 4). <u>Bojātā veidā</u> . 5). Ar <u>nepilnīgi</u> pielīmētu klapi. 6). <u>Valojā veidā</u> saturs.		1936	In een bundel in Daugavpils ontvangen van: 1) met kenmerken van opening. 2) 3) met sporen van afgevallen zegels 4) beschadigd 5) 6)

Afb. 33 (80 %)

Briefkaart uit Hongarije naar Riga, 1935.

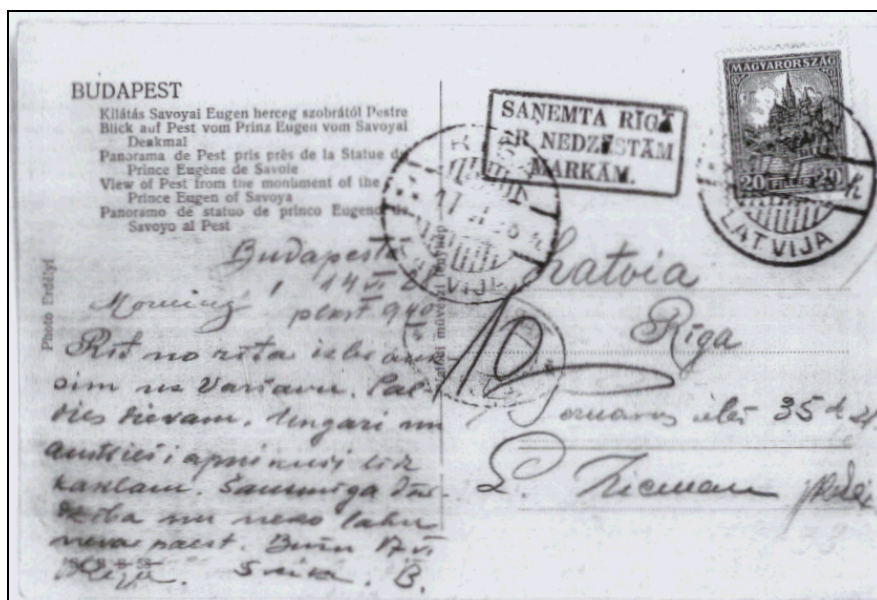
In Boedapest waren de postzegels ongestempeld gebleven. Dat werd in Riga opgemerkt en volgde alsnog ontwaarding.

Afb. 34 (82 %)

Briefkaart uit Hongarije, 1928

In Boedapest werd de zegel niet afgestempeld. Dat gebeurde in RIGA met het normale dagtekeningstempel. Dat werd in het kastjesstempel vermeld.

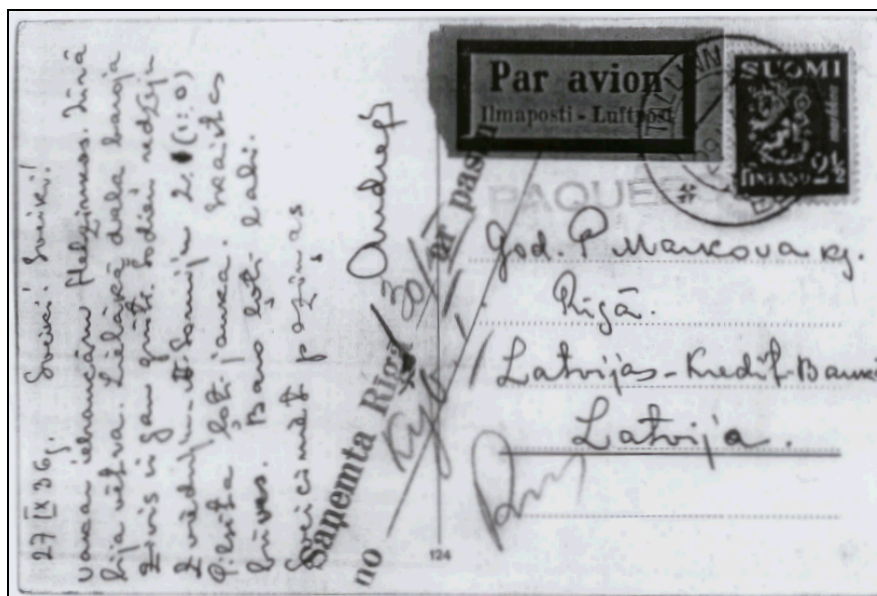
Afb. 35 (85 %)

Per luchtpost te verzenden briefkaart van Finland naar Riga, 1936.

Vanuit Helsinki werd de kaart per schip naar TALLINN vervoerd en daar voorzien van het stempel Paquebot. De kaart werd verder per trein naar Riga vervoerd.

Bij aankomst in de Letse hoofdstad werd in het stempel foutief vermeld dat de kaart per trein uit Kyb(artai) was ontvangen.

Dit stempel werd alleen gebruikt op poststukken die per luchtpost in Riga hadden moeten aankomen, maar om de een of andere reden over land werden aangevoerd. Mogelijk was dat op gegeven momenten sneller dan vervoer door de lucht.

De Franstalige stempels

Frans is de taal van de Union Postale Universelle, de Wereldpostvereniging. Stempels in de Franse taal werden geplaatst op poststukken van en naar het buitenland. In bijna alle gevallen gaat het om brieven en kaarten uit het buitenland die in Letland niet besteld konden worden. Voorzien van de stempels "Inconnu" en/of "Retour" werden die teruggezonden aan de afzender (afb.36).

Het zou me niet verbazen als het stempel "Retour / Déménagé sans laisser d'adresse" uit 1941 in het buitenland moest verhullen dat de geadresseerde filatelistenvereniging door het sovjetbewind was opgeheven. Dit vermoeden kan alleen bevestigd worden (of ontkracht) door meerdere vondsten (afb.38).

"Verdacht" is ook het in 1947 gebruikte stempel "Reçu à Riga en état détérioré." Ik neem aan dat het een Lets stempel is uit de tijd van de onafhankelijkheid. Wellicht werd het door de sovjets gebruikt om te verhullen dat de brief door de censuur was geopend en gelezen.

Het gebruik van het stempel "Prise de la boîte aux lettres" is vergelijkbaar met het Letse

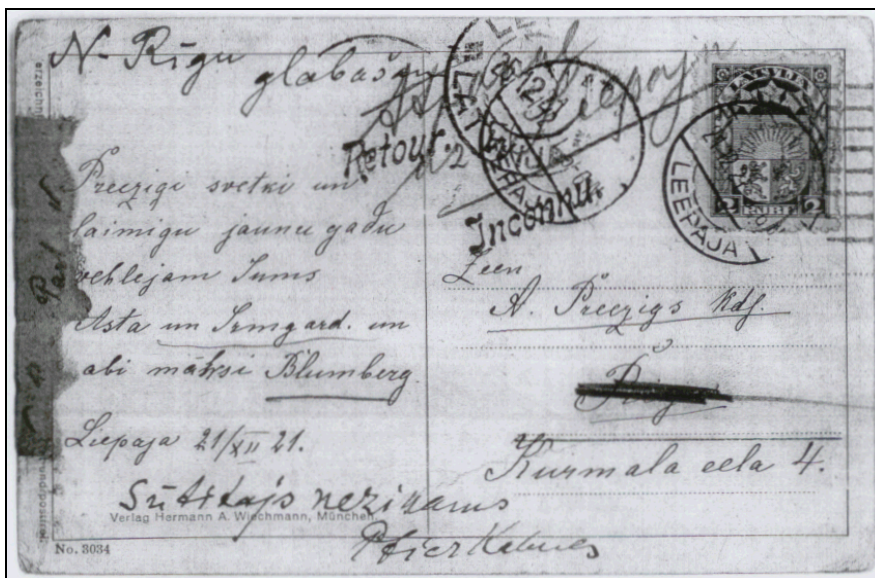
"Izņemta no vestuļu kastītes": kenmerken van in de brievenbus aange troffen aan te tekenen brieven en voor de tweede maal geposte poststukken, al dan niet voorzien van een veranderd adres.

Trefwoorden in het Frans:

- Inconnu
- Retour
- Boîte aux lettres
- Reçu

Nederlandse vertaling:

- Onbekend
- Terug
- Brievenbus
- Ontvangen

Afb. 36 (80 %)

Briefkaart van LEEPAJA naar Riga, 21 dec. 1921.

Ondanks de bemoeienis van het adressenbureau in Riga bleek de kaart onbestelbaar.

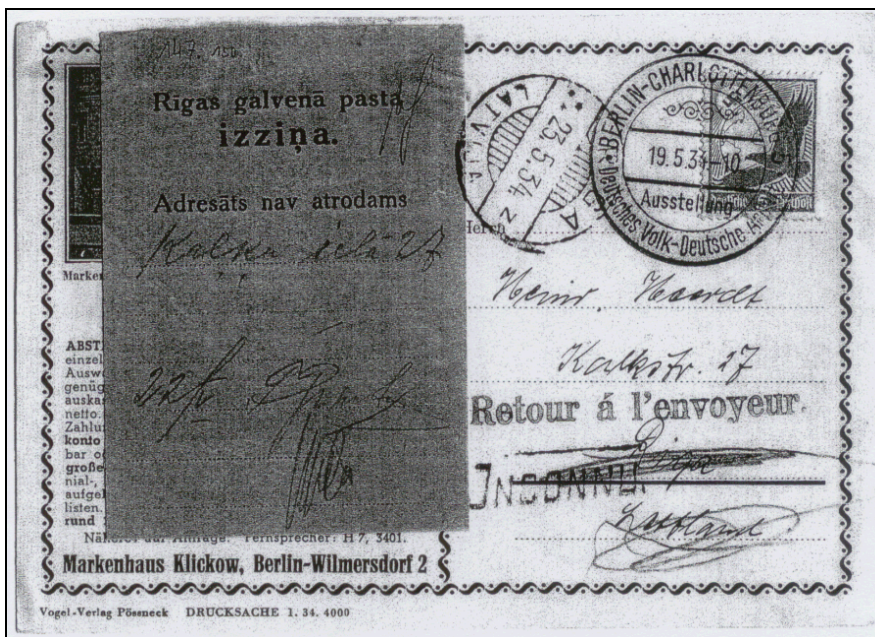
Met de geschreven aanwijzing "Atpaka uz Leepaju" en de stempels Inconnu en Retour werd de kaart teruggezonden aan de afzender. Die was op zijn beurt ook niet te bereiken: "Sūtītājs nezīnams". Ten slotte ging de kaart voor de tweede maal naar Riga, dit maal als rebut "Uz Rīgu glabāšanai".

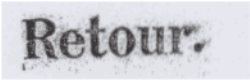
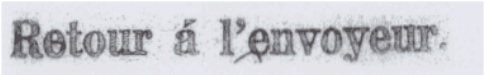
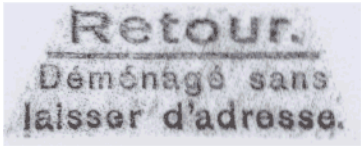
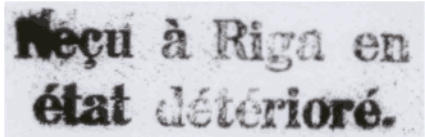
Opvallend is het gebruik van de Franstalige stempels, bestemd voor gebruik op post uit het buitenland. In Riga was een Letstalig stempel ter beschikking.

Afb. 37 (77 %)

Briefkaart van BERLIN-CHARLOTTENBURG naar RIGA, 19-23 mei 1934.

De geadresseerde was, volgens de mededeling op het izzīņa-strookje, op het aangegeven adres niet bekend. Voorzien van de stempels Inconnu en Retour à l'envoyeur werd de kaart teruggezonden. (Collectie O. Wolf).

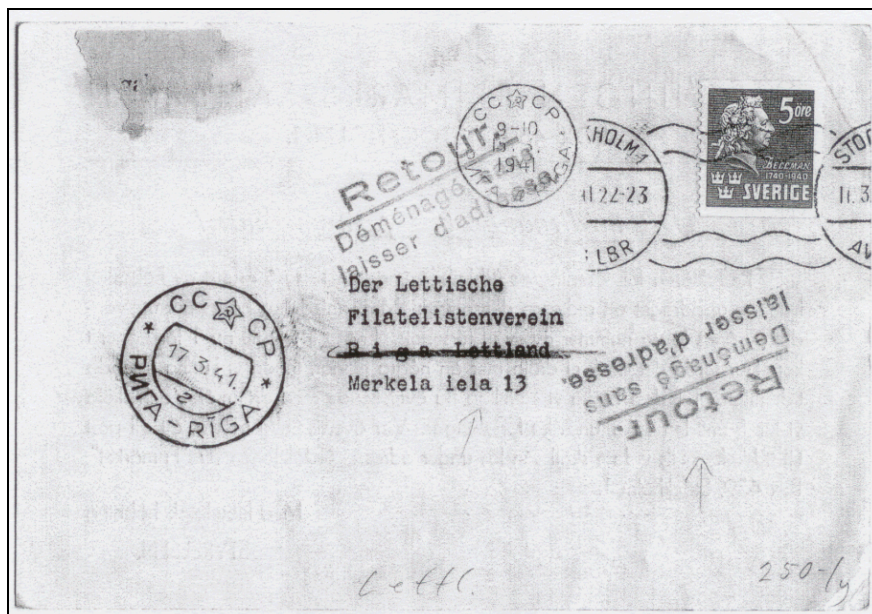

Nr.	Stempel	Lengte Mm	Periode	Opmerkingen
1	<i>Inconnu.</i>	24	1921	Onbekend <i>Afb.36</i>
2	INCONNU.	30	1933- 1938	Onbekend
3	ADRESSE INCONNU.	53	1934	Adres onbekend
4	<i>Retour.</i>	18	1921	Terug <i>Afb .36</i>
5	RETOUR.	20	1933- 1936	Terug
6		23	1938	Terug
7		58	1934	Terug aan de afzender <i>Afb. 37</i>
8	Retour à l'expediteur.	30/ 40	1937	Terug aan de afzender
9			1941	Terug Verhuisd zonder adres achter te laten <i>Afb. 38</i>
10			1933	Aangetroffen in de brievenbus Lengte 80 mm.
11		53/ 48	1947	Ontvangen in Riga in beschadigde toestand

Tot (voorlopig) slot.

Dit is het laatste van de vier artikelen die ik in ons blad schreef over de in Letland gebruikte stempels met postale aanwijzingen. Ik baseerde me op de gegevens van Nikolajs Jakimovs, een aantal losse vondsten in de literatuur en de stempels in mijn eigen collectie. Het opstellen van de overzichten noopte me het beschikbare materiaal te ordenen en bracht me er toe mijn eigen verzameling op te zetten. Ondertussen hield ik mijn ogen open en ontdekte ik regelmatig aanvullingen in de vorm van vroegere of latere gebruiksdata, stempelvarianties en geheel nieuwe, nog onbekende stempels (afb.39). Ongetwijfeld is er meer te vinden, misschien zelfs veel meer. Ik vraag dan ook iedereen aanvullingen aan mij te melden. Op een gegeven moment wordt het dan tijd om alle informatie over dit nog onbekende onderdeel van de Letse postgeschiedenis te bundelen in een aparte uitgave.

▲

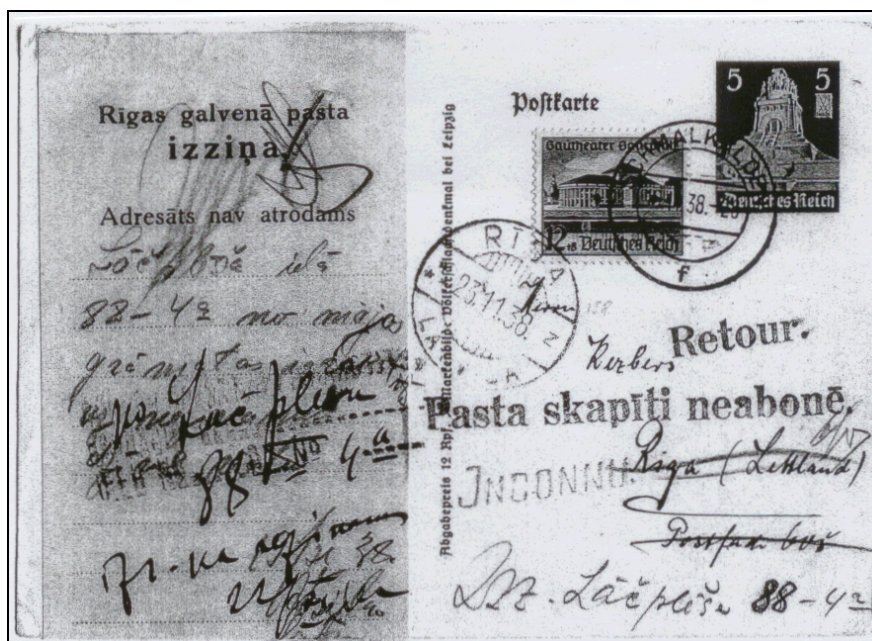

Afb. 38 (74 %)

Brief van STOCKHOLM aan de Letse Filatelistenvereniging in RĪGA, 11-17 maart 1941.

Zowel het aankomststempel als het dagtekeningstempel van Riga voor de terugzending zijn tweetalige sovjetstempels. Volgens het stempel zou de vereniging verhuisd zijn zonder een adres achter te laten.

(Collectie Manfred Mrotzek)

Afb. 39 (78 %)

Briefkaart van SCHMALKALDEN in Duitsland naar een postbusnummer in RĪGA, november 1938. In Riga bleek de naam van de geadresseerde niet te corresponderen met het vermelde postbusnummer. De kaart werd daarom voorzien van het stempel Pasta skapīti neabonē.

Onderzoek van het adressenbureau leverde wel een adres op, maar ook daar kon de kaart niet besteld worden. Voorzien van de stempels Inconnu en Retour werd de kaart aan de afzender teruggezonden.

(Collectie Wolfgang Watzke).

OOK HET GELEGENHEIDSTEMPEL “300 LIEPAJA 300” VERVALST

Harry v. Hofmann,
BPP, AIEP.

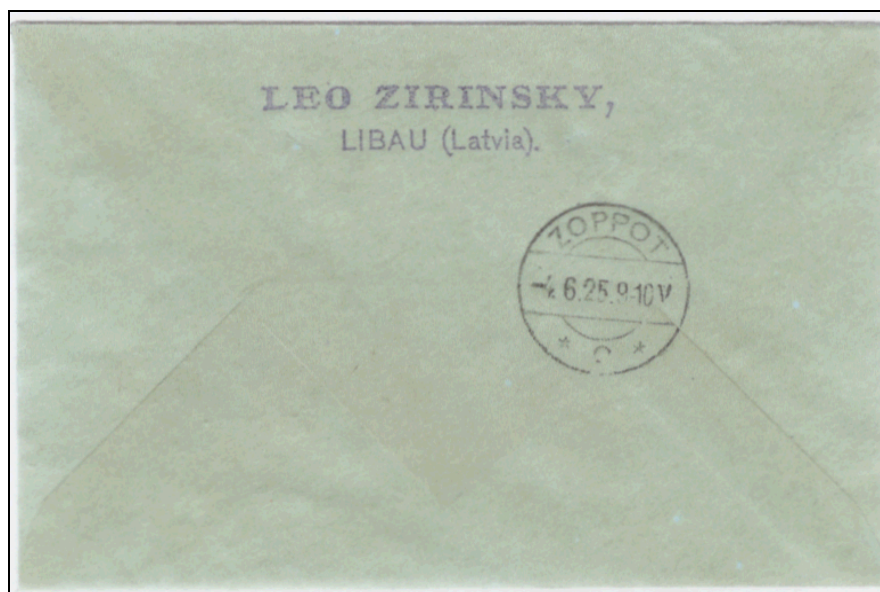
Een schoonheid. Zo kunnen we de hier afgebeelde brief zonder twijfel betitelen. Een prachtige (én correcte) enkelfrankering op een aangetekende brief van LIEPAJA naar ZOPPOT in het gebied van de Vrije Stad Danzig. Duidelijke stempels en op de achterzijde een mooi en duidelijk aankomststempel. Een felicitatie waard, zo'n sierstuk.

Maar wee, alle schoonheid heeft zijn prijs. Niet alleen bij de aanschaf, maar soms ook als het moois beter wordt bekeken. Helaas. Op het eerste gezicht al stoorde ik me aan het kleine R-stempel. Weliswaar is het bekend uit deze periode, maar alle bekende aangetekende brieven met het gelegenheidsstempel 300 jaar Liepāja dragen het numerator R-stempel dat in gebruik was op de grotere postkantoren of een aantekenstrookje. En niet het kleine metalen R-stempel dat, met violette inkt, werd gebruikt op kleinere postkantoren.

Zover bekend werd het gelegenheidsstempel alleen op het hoofdpостkantoor gebruikt en daar beschikte men niet over het kleine aantekenstempel.

De volgende verrassing die ik vaststelde was de volstrekt identieke kleur van de stempelinkt van het gelegenheidsstempel op de voorzijde en het aankomststempel op de achterzijde. Beide stempels bijna betoverend duidelijk in een licht grijszwart, een kleur die voor de Letse postkantoren opvallend ongewoon is. Maar bovenal, hoe kunnen stempels in Liepāja en Zoppot exact dezelfde kleur hebben?

Het adres van de geadresseerde werd met een schrijfmachine geschreven. Dat lijkt onschuldig, ware het niet dat er in 1925 nog geen typemachines bestonden met het lettertype en het lint dat gebruikt werd.

Op het eerste gezicht ziet het gelegenheidsstempel zelf er proper uit. Maar als we beter kijken en het vergelijken met afdrukken die zonder twijfel echt zijn, dat valt er nogal wat op:

1. De landsnaam LATVIJA staat in het echte stempel precies in het midden, in het stempel op de brief dichter bij de onderste lijn.
2. De boog van de volglletter "J" is in het echte stempel breed, in dit stempel echter aanzienlijk smaller.
3. De "5" in het jaartal heeft onderaan een ronde boog, in het stempel op de brief ziet die er enigszins hoekig en gedeukt uit.
4. De "1" van de dagaanduiding is in het echte stempel bovenaan iets afgevlakt, in dit stempel echter spits en ziet er ook iets langer uit.
5. Worden de beide stempels over elkaar gelegd, dat zien we in het bovenste deel weliswaar kleine, maar toch waarneembare verschillen. De "J" is echter behoorlijk van zijn plaats geschoven en in het onderste deel van het stempel is prutswork afgeleverd.

Het kan niet mis: het gelegenheidsstempel "300 LIEPAJA 300" op de afgebeelde brief is zonder twijfel vals.

Maar er is nog een verrassing. Het gelegenheidsstempel op de postzegel loopt slechts voor een klein deel door op de enveloppe en het is duidelijk dat de kleur van de stempelinkt op de zegel afwijkt van die op de enveloppe. De kleuren zijn niet identiek! Het kleine stukje stempel op de enveloppe rechts van de postzegel heeft de opvallende licht grijszwarte inkt; de kleur van de stempelinkt op de postzegel is het bij de post gebruikelijke zwart. De postzegel is dus niet afgestempeld terwijl die op de enveloppe was geplakt.

Hoewel de details van het stempel op de zegel niet zo duidelijk te herkennen zijn als bij het valse stempel ernaast, is toch goed te zien dat bij het stempel op de zegel de landsnaam LATVIJA op de juiste plaats staat en niet naar beneden is gezakt zoals in het valse stempel.

Vals
Bovenstuk van het cijfer "3"
kleiner dan het onderstuk

Echt
Bovenstuk van het cijfer "3"
net zo hoog als het onderstuk

Ook het cijfer "1" is onberispelijk en bij een directe vergelijking van de cijfers "3" in de datum valt een duidelijk verschil op. In het echte stempel zijn de boven- en onderkant van de "3" ongeveer even groot, in het valse stempel is het bovendeel opvallend klein (ongeveer in de verhouding 1:2).

En nog is de koek niet op. Op de voorzijde van de brief wordt als afzender "Fotografija E. v. Eggert" in Riga vermeld. Op de achterzijde echter een ander "Leo Zirinsky, Libau (Latvia)". Een aangetekende brief met twee afzenders?

Als toetje nog iets om te gniffelen. Het afzenderstempel vermeldt als telefoonnummer in Riga 2-8-0-2-8. Dit nummer is juist, maar stamt uit 1932. Een blik in het telefoonboek van Riga uit 1925 leert ons dat de telefoonnummers toen niet meer dan 4 cijfers telden.

Zoals gezegd, een "schoonheid" deze brief. Verblindend zelfs, want er valt bij nader onderzoek heel wat te zien dat niet klopt. In ieder geval had de koper ervan beter uit zijn doppen moeten kijken en zich niet laten verleiden

De Duitsers hebben een toepasselijk spreekwoord: "Der Teufel steckt im Detail". Wel, hij grijnst ons tegemoet vanuit alle hoeken en gaten.

(Deze bijdrage van de hand van Harry van Hofmann verscheen in Philatelia Baltica, nr. 117.

Met dank aan hem verzorgde Ruud van Wijnen de vertaling, met een forse grijns...).

*Linksboven het echte stempel, rechtsboven het valse.
Bij het derde stempel hieronder zijn de beide stempels over elkaar heen gelegd.*

Jan Kaptein
Eugenijus Uspuras

In HBG 1, 2 en 3 werd al over de spoorpost van Litouwen geschreven. Dit artikel wil een aanvulling hierop zijn, met name voor de tsaristische periodes, en vooral veel laten zien. Voor een deel komen de afbeeldingen uit mijn collectie en voor een groot deel uit de –bekroonde– tentoonstellingscollectie van Eugenijus Uspuras 'Railway post in Lithuania 1869-1969'.

De eerste spoorwegen in Litouwen: de tsarentijd

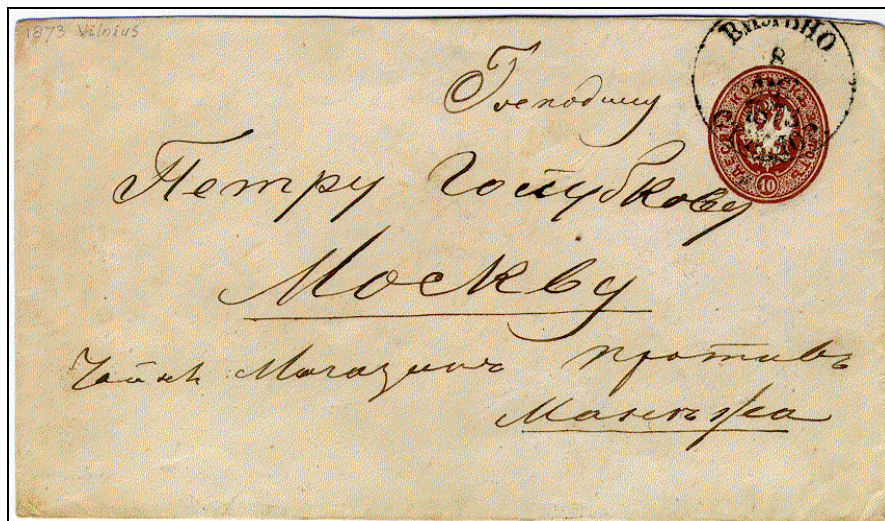
De tsaristische regering besloot in 1851 tot de bouw van de spoorlijn St. Petersburg – Warschau. Deze hoofdlijn zou dus vanuit **ДВИНСКЪ** (Dwinsk, het Letse Daugavpils) via **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) naar **ВАРШАВА** (Warschau) gaan. De lijn was gereed in 1862.

Ook kwam in 1862 de lijn vanaf **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) naar Eytkuhnen in Oost-Pruisen gereed. Het eerste stuk hiervan, **ВЕРЖБОЛОВО** (Werzbolovo, het Litouwse Virbalis) – **КОВНА** (Kowna, het Litouwse Kaunas), werd 28 april 1861 geopend. Via Eydkuhnen-Königsberg ging de lijn naar Berlijn en verder westwaarts. Op 9 mei 1862 is deze lijn via Kosedary (Kaisiadorys), uitgebreid tot Wilna. Hier wordt deze lijn dan verbonden met de hoofdlijn **С. ПЕТЕРБУРГЪ** (St. Petersburg) – **ДВИНСКЪ** (Dwinsk, Daugavpils) – **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) – **ВАРШАВА** (Warschau). Deze lijn naar Warschau wordt 15 december 1862 officieel geopend.

In 1871 volgde de lijn van **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) naar **ЛИБАВА** (Libava, Liepaja in Letland).

Deze lijnen zijn te zien op de kaart (afb. 2), waarop het netwerk van de tsaristische spoorwegen binnen

De spoorpost in Litouwen is een bijzonder verzamelgebied. We hebben te maken met de bijzondere stempels van de 'rijdende postkantoren' en de stations-postkantoren.

Afb. 1 (81 %)

Brief met een stempel van **ВИЛЬНА** (Vilnius) uit 1873 naar Moskou. In oudere enkelrings-stempels wordt **ВИЛЬНА** gebruikt in plaats van **ВИЛЬНО**. Onderin het stempel staat **СТ Ж ДОР** de afkorting voor **СТАНЦИЯ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОЖКИ**, Stantsiya = station Zheleznodorozhniy = spoor-

het huidige Litouwen te zien is. De lijnen houden uiteraard geen rekening met de huidige grenzen, maar trokken zich ook weinig aan van de grenzen van de gouvernementsen.

Spoorpost

Vanaf het begin, 1851, waren er al afspraken tussen het Post Departement met de spoorwegmaatschappijen voor het vervoer van post per trein. Het postdepartement had speciale postwagons laten bouwen, waarin de post vervoerd werd. Elke passagierstrein, die post vervoerde, had minstens één postwagon (indien echt nodig was twee toegestaan). In de postwagon werd ook post door de medewerkers van de post gesorteerd, verzameld en afgeleverd op de stations langs de route.

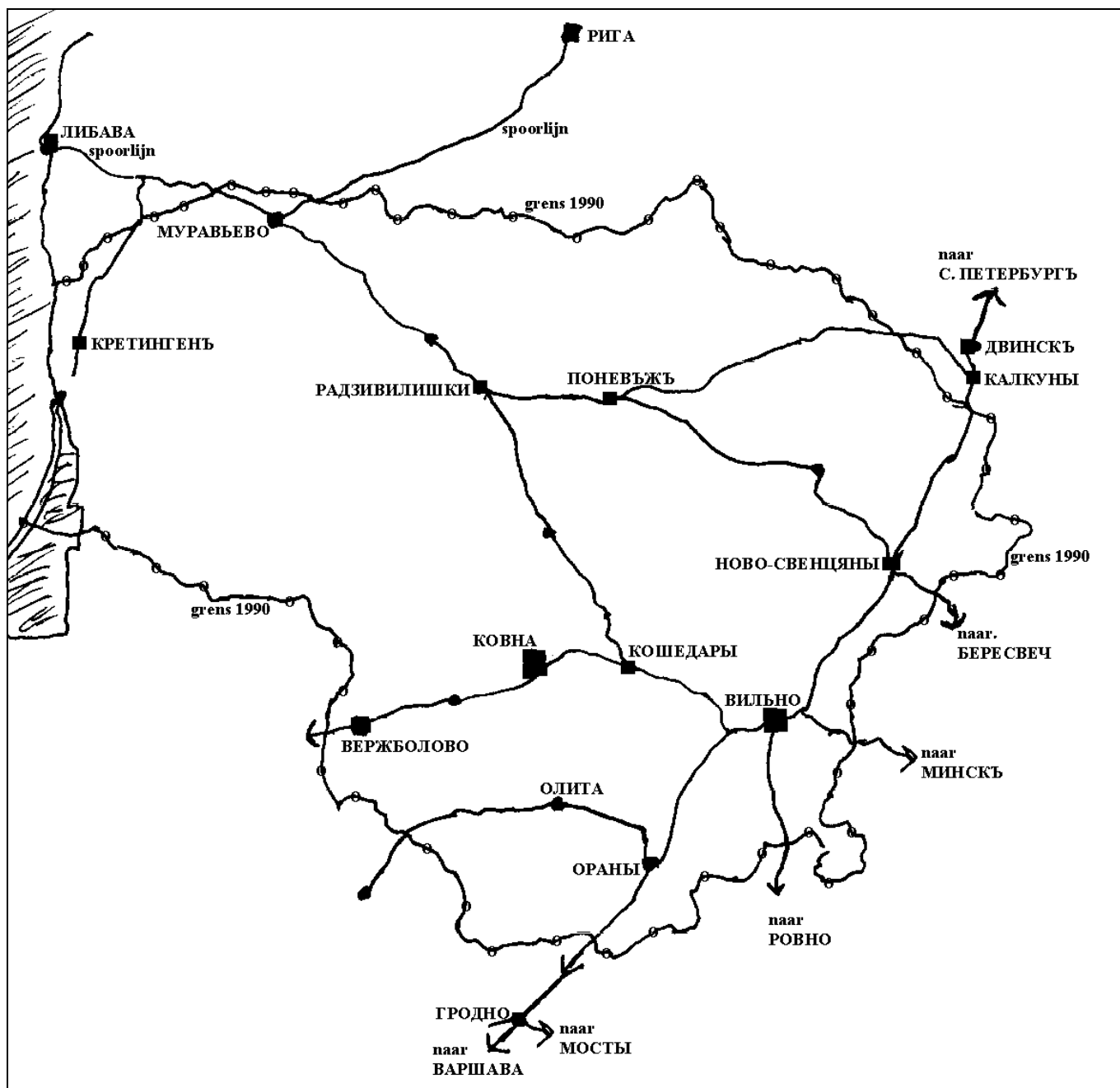
In 1857 kwamen er nieuwe regels, waarin bepaald werd dat de private spoorwegmaatschappijen de post gratis moesten vervoeren op

treinen die een speciaal postcompartment hadden. Als een echte postwagon nodig was, dan waren de kosten voor het Post Departement. Ook mochten op de stations postbussen geplaatst worden.

Voor de spoorpost waren in 1858 zes-hoekige nummerstempels ingevoerd. Voor stations en postwagons op de lijn **С. ПЕТЕРБУРГЪ** (St. Petersburg) – **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) – **ВАРШАВА** (Warschau) werden in 1861 de nummerstempels 12-17 geïntroduceerd.

Invoering Spoor Post Administratie in 1869

Voor de post per spoor werd in 1869 een speciale organisatie opgezet, die de rijdende postkantoren en stationspostkantoren beheerde. Deze organisatie was wel nauw verbonden met de Rijkspost, maar bleef een aparte organisatie.

Afb. 2 (81 %)

Kaart van het spoorwegnet in Litouwen 1861-1915. **НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Švenčionėliai) – **ПОТАВЫ** (Pastovis, op de lijn naar **БЕРЕСВЕЧ** (Bereswetsch) in huidige Wit-Rusland) was smalspoor (750 mm), evenals - **НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Švenčionėliai) - **ПОНЕВЪЖЪ** (Panevėžys). De overige lijnen hadden de Russische brede spoorbreedte (1524 mm).

Voor de 'rijdende postkantoren' werden speciale stempels ingevoerd.

Ook de stationspostkantoren kregen speciale stempels, die wel soms wat moeilijk te herkennen zijn (afb. 1)

Bij de reorganisatie werden bestaande postkantoren aan de hoofdspoorlijnen overgeven van het Post Departement naar de nieuwe Spoor post Administratie, en ook werden nieuwe stationspostkantoren gebouwd. Hier werd de post van de algemene postkantoren verzameld en gesorteerd en vandaar

verder per trein vervoerd. Ook waren deze stationspostkantoren vaak open voor publiek, als er geen ander gewoon postkantoor in de buurt open was.

Invoering route-nummers

Vlak voor de reorganisatie van 1869 was men ook begonnen om de trajecten van de spoorpost te nummeren. De stationspostkantoren controleerden de

rijdende postkantoren en het personeel op de betreffende route.

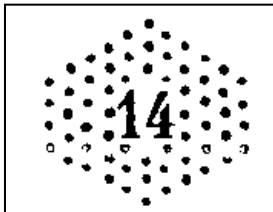
Een traject kreeg een oneven nummer voor de route vanaf het controlerende stationspostkantoor en een even nummer voor de omgekeerde richting. Om met een hoofdlijn door Litouwen te beginnen: vanaf 1872-1881 was no. 3 voor de route St. Petersburg-Werzbolovo en no. 4 werd gebruikt voor Werzbolovo-St. Petersburg.

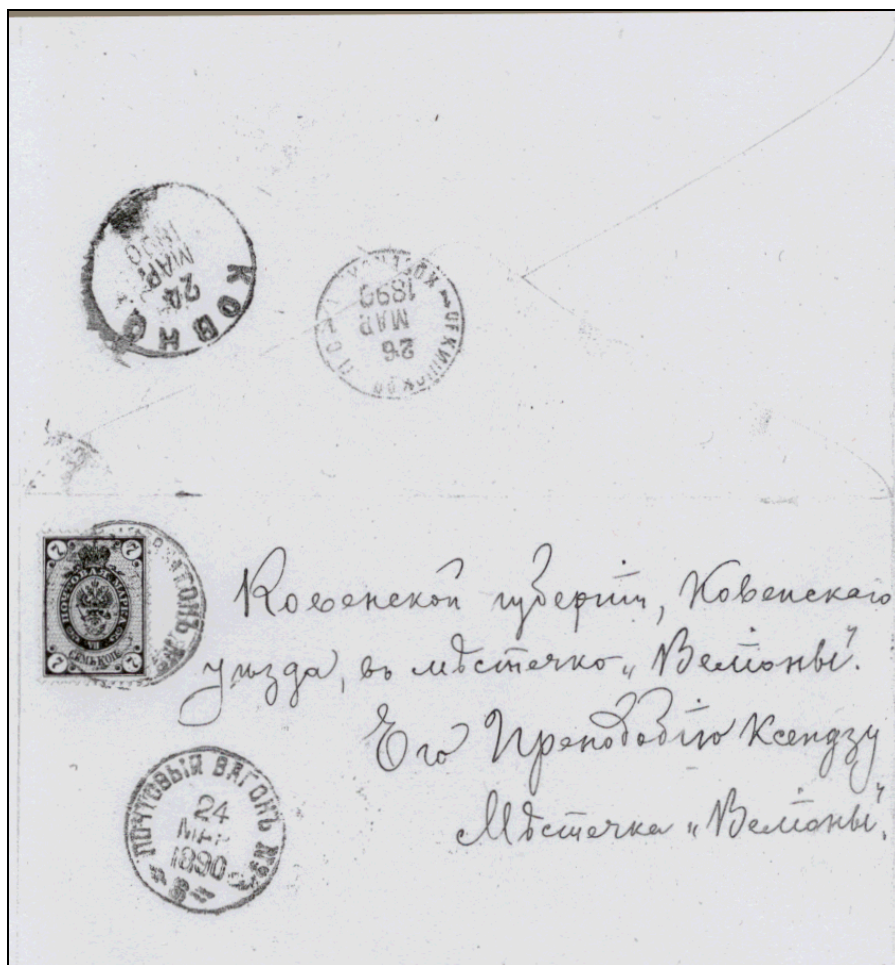
Afb. 3

Stempel van de **ВАРШАВСК Ж. Д.**, de afkorting voor **ВАРШАВСКАЯ ЖЕЛѢЗНАЯ ДОРОЖКА** = Warschouwer spoorlijn. De letters **С. П.** staan natuurlijk voor **С. ПЕТЕРБУРГЪ**, (St. Petersburg). Onderin staat het nummer van de postwagon: **ПОЧТ. ВАГ. № 1**, de afkorting voor **ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ** (Pochtoviy vagon, postwagon). Deze afbeelding komt uit het handboek van A.V. Kiryushkin en P.E. Robinson

'Russian Railway Postmarks'. Links(?) naast de dag van de datum staat het nummer van het station, waar het poststuk is afgegeven.

Zeshoekig nummerstempel, dat dus maar heel kort gebruikt werd (1861-1863). Op de lijn naar Werzbolovo hebben de wagons gereden met de nummers 12, 14, 15 en 16. Nummer 13 werd als ongeluksgetal overgeslagen.

Afb. 4 (83 %) (ex. Eugenijus Uspuras)

Brief, verzonden op 24-3-1890 naar Velmony, gouvernement Kovno, via route no. 3 St. Petersburg-Werzbolovo. De numerocodes naast de dag van de datum zijn nu afgeschaft. Bovenin wordt alleen nog het nummer van de route aangegeven: **ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ No. 3** (Pochtoviy vagon, Postwagon no. 3) Verder zien we nog een duidelijk stempel van **КОВНА** (Kowna, Kaunas), dat op deze route lag en in dit geval transit-station was. Hiervandan ging de brief met de gewone post naar het postkantoor van Cekiske (klein rond stempel van 26-3-1890) en verder naar het kleine plaatsje Velmony, dat zelf geen postkantoor had.

Wilno (Vilnius) als knooppunt: de route naar St. Petersburg en Oost-Pruisen

Op de kaart is duidelijk te zien dat **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) een echt knooppunt is binnen het spoornet. De eerste speciale stempels voor de rijdende postkantoren werden april 1860 ingevoerd, die in 1863 nummerstempels met stippen zouden vervangen. Het waren enkelringsstempels, die wel het nummer van de postwagon aangaven, maar geen echt trajectnummer (afb. 3).

Wel wordt verder de naam van de spoorlijn en de datum aangegeven. Links naast de datum, staat (soms liggend) het codenummer van het station waar het poststuk is afgegeven. Dit getal moest dus bij elk station worden gewijzigd en als op dezelfde route een andere postwagon werd ingezet hanteerde deze postwagon soms een andere nummering van de stations.

Op de lijn naar Warschau had Vilnius als stationscode 33 en Werzbolovo 37. Het was niet echt gemakkelijk in het gebruik en in 1881 werden deze numerocodes voor de stations afgeschaft.

Kort voor de oprichting van de Spoorweg Post Administratie, 1869, werden de trajectnummers ingevoerd. Het traject **С. ПЕТЕРБУРГЪ** (St. Petersburg) – **ДВИНСКЪ** (Dvinsk, Daugavpils) – **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) **КОВНА** (Kowna, Kaunas) – **ВЕРЖБОЛОВО** (Werzbolovo, het Litouwse Virbalis) kreeg van 1872 tot 1881 trajectnummer 3 en voor de terugreis richting St. Petersburg nummer 4. Deze nummers vinden we dus ook in de stempels. Deze stempels zijn er in verschillende vormen geweest. Het oudste zijn de ronde (enkelrings) stempels, die weer in verschillende vormen voorkomen:

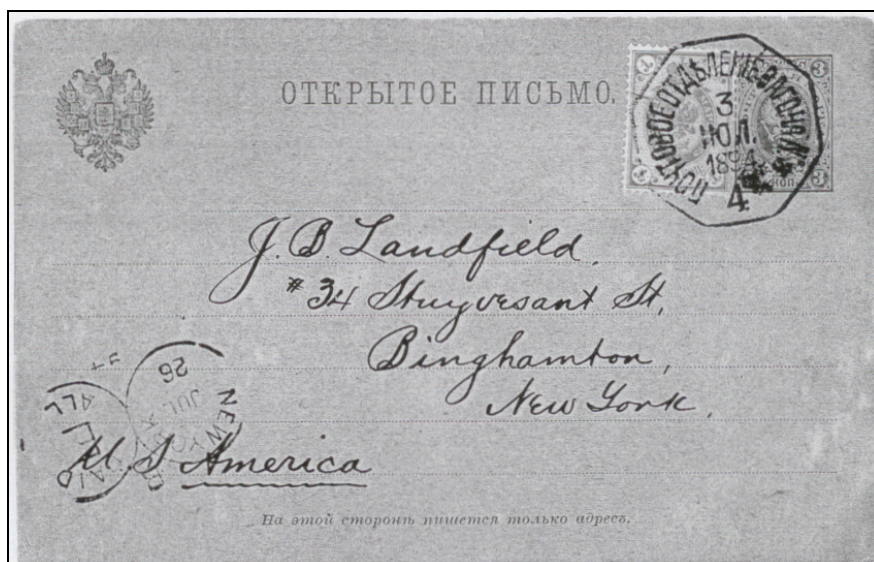
- met beide nummers van het traject, bv. No.3-4, en onderin het nummer van het stempel zelf tussen haken. Ook nog naast de dag van de datum de codenummers van de stations onderweg.
- tegen 1880 met één nummer van het traject, (afb. 4) en onderin het nummer van het stempel tussen ornamenten.

De codenummers van de stations werden in 1881 afgeschaft. Na 1890 werden de 'cross-date' stempels ingevoerd. Op de drukste routes – op route 3 vanaf september 1893 – werden ook wel sub-postkantoren – **ОТДѢЛЕНИЕ** (Otdelenie) – ingezet, die achthoekige stempels kregen, soms met de datum op drie lijnen (afb. 5), soms 'cross-date'. Later kregen ook deze rijdende postkantoren enkelrings-stempels (afb. 6).

Werzbolovo-Kibarty als grensstation

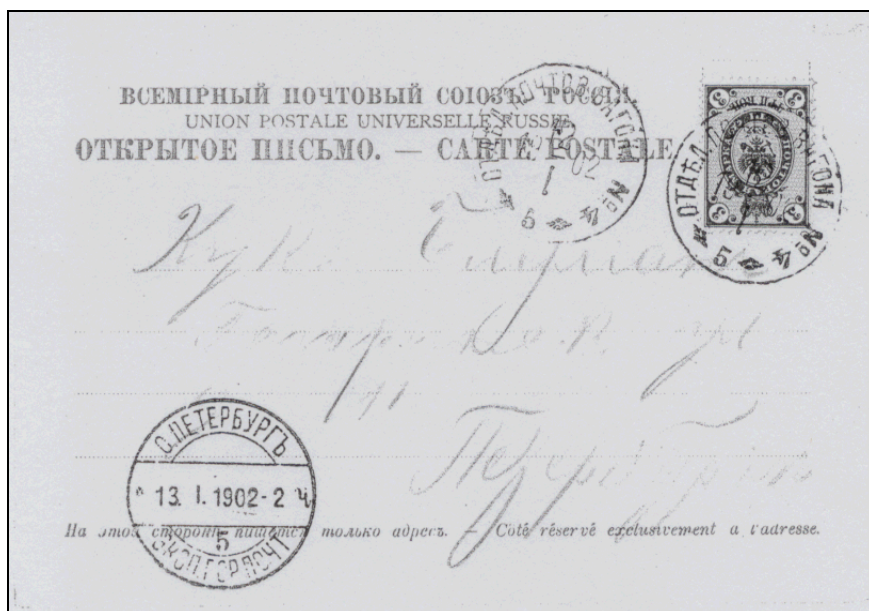
ВЕРЖБОЛОВО (Werzbolovo, in het Litouws Virbalis, en in het Duits Wirballen,) was een zeer belangrijk overslagstation tussen Duitsland en Rusland. Er lagen sporen op verschillende breedten, de West-Europese en het bredere Russische spoor. De tsaristische (wijde) breedte was 1524 mm en de West-Europese breedte was 1435 mm. Het station zelf lag wel 4 kilometer van de grens en het kleine dorp **КИБАРТЫ** (Kibarty, Litouws Kybartai) lag direct aan de grens. Door de groei van Kibarty tot een flinke stad, lag het grensstation Werzbolovo wel op een gegeven moment in deze stad¹. Later wordt ook het station Kibarty genoemd: van 1881 tot 1884 rijdt postwagon no. 3-4 op de lijn St. Petersburg – Kibarty en van 1884-1903 is er weer sprake van de lijn St. Petersburg-Werzbolovo. Van 1903 tot 1913 rijdt postwagon no. 3-4 op de lijn St. Petersburg- Warschau. Tussen Werzbolovo en Wilno zal deze periode wel een postwagon gereden hebben, maar volgens het stempelboek van Witold Fugalewitsch werd postwagon no. 5-6 pas tussen 1910 en 1914 ingezet op deze lijn. Logischer lijken de gegevens uit het handboek van Kiryushkin en Robinson. Per 1-12-1903 rijdt postwagon no. 3-4 – ook de huppostkantoren – op de lijn St. Petersburg – Warschau en tegelijk gaat postwagon no. 5-6 naar de lijn Wilno – Werzbolovo.

¹ Hierover: 'Grenzbahnhof Werzbolowo / Kibarty / Witold Fugalewitsch. – In Lituania 1999 ; nr. 12. – p.782-784

Afb. 5 (81 %) (ex. Eugenijus Uspuras)

Briefkaart vanuit Werzbolovo naar New York, 3 **ИЮЛЬ** (Iyul, Juli), 1884 of 1894 met traject no. 3 St. Petersburg-Werzbolovo. Het nummer onderin – 4 – is het nummer van het stempel. De datum is volgens de Juliaanse kalender en tot 1900 moet er dus 12 dagen bijgeteld worden om de onze 'Gregoriaanse' datum te krijgen. Het handboek van A.V. Kiryushkin en P.E. Robinson geeft van alle stempels ook de vroegste en laatste gerapporteerde datum, voor dit stempel resp. 8-12-1885 en 10-2-1887, zodat dit stempel waarschijnlijk uit 1884 zal zijn (?). Door de verschillende spoorbreedten was een wisseling van treinmaterieel nodig. Voor Pruisische treinen gebeurde dit in Werzbolovo, voor de uit Rusland komende treinen op het Duitse grensstation Eydtkuhnen ('Russischer Perron'). De Duitse naam voor Werzbolovo was Wirballen, de Litouwse naam is Virbalis.

Afb. 6 (84 %) (ex. Eugenijus Uspuras)

Briefkaart, 12-1-1902 vanuit Kaunas naar St. Petersburg via route no. 4 Werzbolovo-St. Petersburg. Veel stempels zijn wat onduidelijk, maar in dit stempel zien we duidelijk **ОТДѢЛ...**, een rijdend sub-postkantoor dus. Het route nummer is ook duidelijk en tussen de ornamenten onderin staat het nummer- 5 - van dit stempel.

Dit wordt ook bevestigd door stukken uit de collectie van Eugenius Uspuras (afb. 7).

Op deze stukken uit 1904 en 1908 zijn voor route 5-6 nog steeds geen ovale stempels gebruikt.

De ovale stempels, met het nummer van de route bovenin en de namen van de eindpunten, werden in 1903 voorgeschreven en langzaam ingevoerd, maar een dergelijk stempel is niet bekend met **ВЕРЖБОЛОВО ВИЛЬНО** (Werzbolovo – Wilno) en routenummer 5 of 6

Wel vinden we tussen 1910 en 1915 het stempel **ВЕРЖБОЛОВО – ВИЛЬНО** (Werzbolovo – Wilno) gebruikt zonder nummer (afb. 8).

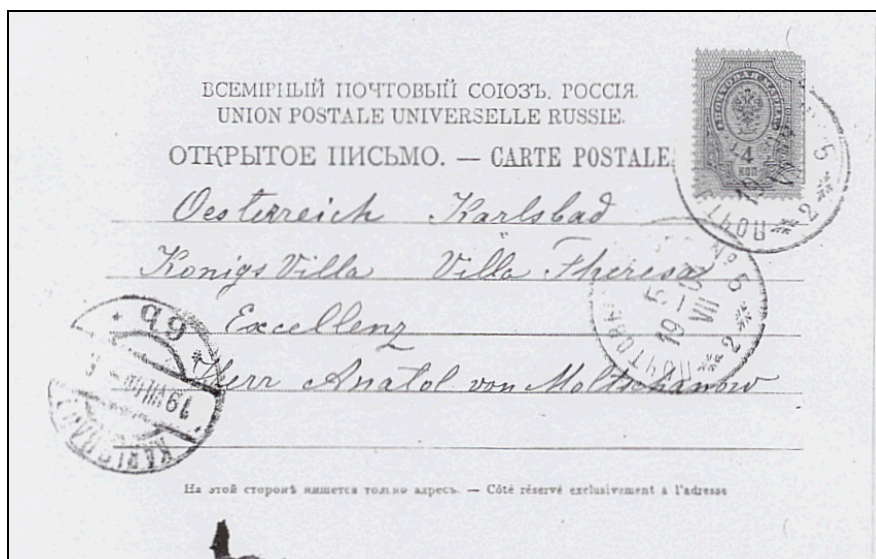
Onderin het stempel moet staan **ОТД**, de afkorting voor **ОТДѢЛЕНИЕ** (Otdelenie), een rijdend hulppostkantoor dus.

De beeldzijde van de kaart is ook fraai met de ‘Grüss von der Deutsch-Russischen Landesgrenze’ in Werzbolovo, ofwel zoals in het Duits genoemd- Wirballen.(afb. 9).

Volgens Fugalewitsch wordt postwagon 5-6 in 1914 tussen Werzbolovo en St. Petersburg ingezet, de route wordt dus vanaf Vilnius verlengd. We vinden echter in 1913 al het stempel van postwagon no. 6 **ВЕРЖБОЛОВО 6 С. П. БУРГЪ** (Werzbolovo 6 St. Petersburg) (afb. 10).

Volgens Eugenijus Uspuras rijdt postwagon no 5-6 vanaf 1-12-1903 tot 14-10-1910 tussen Werzbolovo en Wilno (Vilnius). Vanaf 15-10-1910 tot in 1914 is de route Werzbolovo –via Vilnius- naar St- Petersburg en wordt deze periode het ovale stempel **ВЕРЖБОЛОВО 6 С. П. БУРГЪ** (Werzbolovo 6 St. Petersburg) (afb. 10) gebruikt.

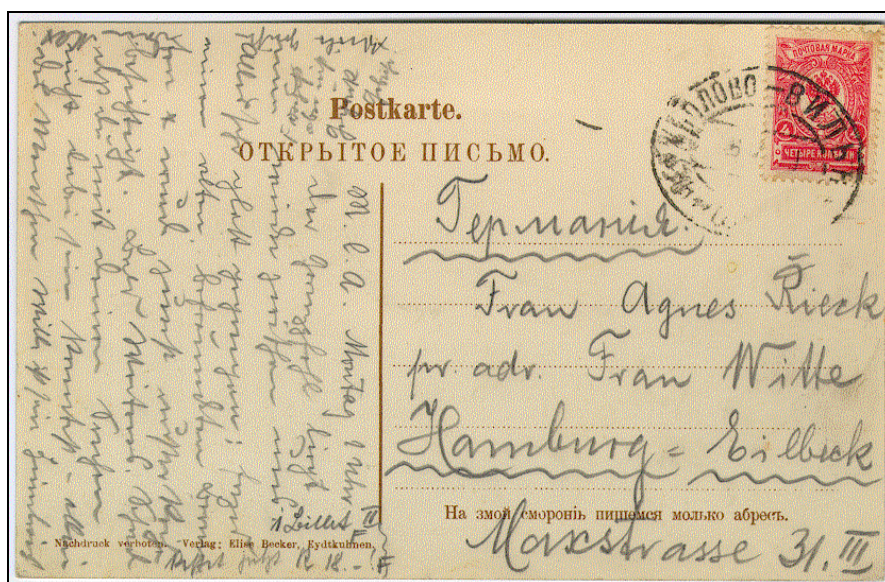
Het hulppostkantoor **ОТДѢЛЕНИЕ** op de route 5-6 gaat ook per 1-12-1903 naar de route Wilna - Werzbolovo tot oktober 1915. Dan rijdt ook deze wagon door naar Petrograd. Omdat St. Petersburg te ‘Duits’ klonk is de naam in 1914 –ook in de stempels- veranderd in Petrograd. Er waren ook nog sneltreinen op het traject Werzbolovo – Wilno, ook met een postwagon en eigen stempel (afb. 11), waarschijnlijk vanaf 15-10-1910.

Afb. 7 (81 %) (ex. Eugenijus Uspuras)

Kaart, verzonden 5-8-1904 vanuit Werzbolovo naar Karlsbad in Oostenrijk via route no. 5 Wilno-Werzbolovo. Het nummer onderaan – 2 – is van het stempel zelf. De ovale treinstempels zijn in 1903 wel voorgeschreven, maar worden langzaam ingevoerd. Dit stempel is nog een ‘cross-date’ stempel: eerst de dag, daaronder de maand, links van het geheel de eeuw en rechts de rest van het jaartal. Op suggestie van de U.P.U. is in 1890 een instructie gekomen om Romeinse cijfers voor de maand te gebruiken, in plaats van een cyrillicse afkorting.

In de collectie van Eugenijus Uspuras bevindt zich ook nog een kaart, verzonden 23-5-1908, vanuit Werzbolovo via route no. 5 Wilno-Werzbolovo, ook met een cross-date-stempel. Dit stempel heeft onderin nummer 1 als nummer van het stempel zelf. Verder nog een kaart verzonden op 29-3-1909 naar Vilnius via no. 6 Wilno – Werzbolovo met stempel-nummer 4.

Afb. 8 (83 %)

Kaart naar Hamburg met het stempel **ВЕРЖБОЛОВО – ВИЛЬНА** (Werzbolovo – Wilna). In navolging van Duitsland voerde Rusland in 1903 ook de ovale stempels in voor de spoorpost.

Afb. 9

De beeldzijde van de kaart met de 'Gruss von der Deutsch-Russischen Landesgrenze'.

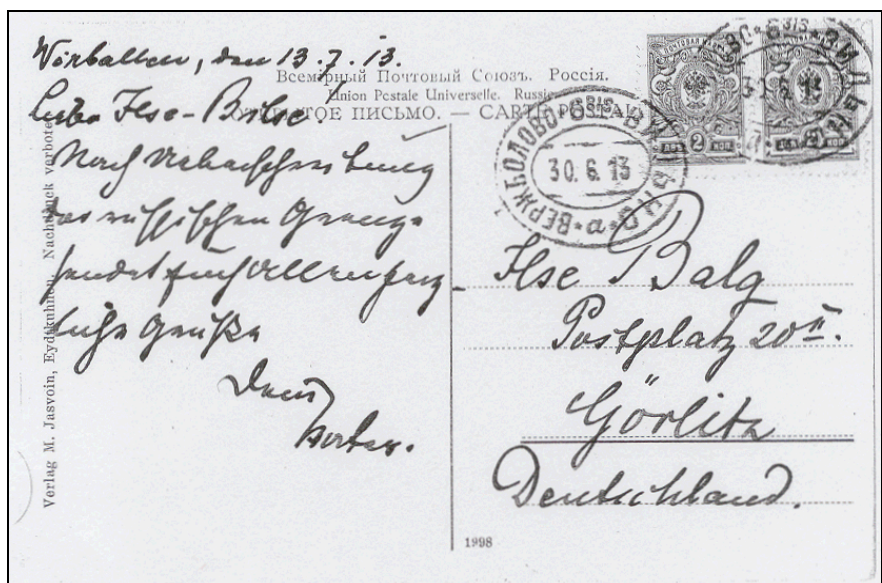
Afb. 10 (82 %)

Kaart naar Wilno (Vilnius), verzonden 24-3-1913, met het ovale treinstempel van het traject Werzbolovo – St. Petersburg: **ВЕРЖБОЛОВО 6 С. П. БУРГЪ**, de afkorting voor **С. ПЕТЕРБУРГЪ** (St. Petersburg)

Afb. 11 (84 %)

(ex. Eugenijus Uspuras)
Kaart naar Gorlitz in Duitsland. Geschreven in 'Wirballen', de Duitse naam voor Werzbolovo. Het stempel **ВЕРЖБОЛОВО 6 BIS ВИЛЬНО** (Werzbolovo 6 BIS Wilno) is van de sneltrein op deze lijn. 'bis' is de afkorting voor het Russische 'Bistro' (snel). Een dergelijk stempel met '5 BIS' is ook in de collectie van Eugenijus Uspuras.

Periode	Richting Werzbolovo	Periode	Richting Warschau
okt. 1871 – 1881 No. 3 St. Petersburg – Werzbolovo (retour: no. 4)		aug. 1868 No. 3-4 St. Petersburg - Warschau	
1881 – 1884 No. 3 St. Petersburg – Kibarty		jan. 1869 – 1903 No. 5 Wilna – Warschau (retour . no. 6)	
1884 – 1903 No. 3 St. Petersburg – Werzbolovo		1884 -1903 No. 5 ОТД Wilno - Warschau	
sept. 1883 – 1903 No. 3 ОТД St. Petersburg - Werzbolovo			
per 1-12-1903 No. 5 Wilno - Werzbolovo		per 1-12-1903 No. 3 St- Petersburg – Warschau	
per 1-12-1903 No. 5 ОТД Wilna - Werzbolovo		per 1-12-1903-1910 No 3 ОТД St. P.burg – Warschau	
per 15-10- 1910 No. 5 St. Petersburg – Werzbolovo		per dec. 1910 No 3 ОТД St. Petersburg – Wilna	
?15-10-1910 No. 5 BIS Wilna - Werzbolovo			
in 1914 No. 5 Petrograd – Werzbolovo		juli 1914 No 3 ОТД Wilna - Warschau	
in oktober 1915 No. 5 ОТД Petrograd - Werzbolovo		in 1914 No. 3 Petrograd - Warschau	

Afb. 12

Wilno (Vilnius) als knooppunt: de route naar Warschau

Na opening van de lijn tussen St. Petersburg en Warschau werden eerst enkelringsstempels gebruikt met de naam van de spoorlijn (afb. 3).

Na de invoering van de routenummers zien we dezelfde soort stempels als we hiervoor gezien hebben.

- Vanaf 1872 wordt postwagon 5-6 ingezet op de lijn **ВИЛЬНО – ВАРШАВА** (Wilno – Warschau). een enkelringstempel met beide nummers van het traject
- met een richting van het traject

Zoals we hiervoor gezien hebben, verandert dit per 1-12-1903: postwagon no. 3-4 gaat op de lijn St. Petersburg – Warschau en tegelijk gaat postwagon no. 5-6 naar de lijn Wilno – Werzbolovo.

Hierboven ziet u de beide routes nog eens schematisch (afb. 12).

Hiernaast ziet u het enkelringsstempel met beide routenummers 5-6 (afb. 13).

Na de invoering van de ovale stempels (1903) is deze lijn dus route no. 3-4 geworden, maar pas 12-1-1912 is het ovale stempel met het routenummer 3 (St. Petersburg 3 Warschau) te vinden.

Wel wordt ook het stempel **ВИЛЬНО – ВАРШАВА** (Wilno – Warschau) gebruikt zonder nummer.

Onderin het stempel staat **ОТД**, de afkorting voor **ОТДѢЛЕНИЕ** (Otdelenie), een rijdend hulppostkantoor dus.

Afb. 13 (89 %) (ex. Eugenijus Uspuras)

Briefkaart, verzonden 23-1-1879 vanuit **ГРОДНО** (Grodno) naar Wilno (Vilnius). Grodno lag ten zuiden van het huidige Litouwen op de lijn naar Warschau – zie kaart (afb. 2) – en de briefkaart ging dus via route 5-6. Met het stempel **ПОЧТОВЫЙ ВАГОНЪ No. 5-6** (Pochtoviy vagon, Postwagon no. 5-6)

Wilno (Vilnius) als knooppunt: de route naar Minsk en Libava

Een van de hoofdlijnen door het huidige Litouwen is ook de lijn van **ЛИБАВА** (Libava, Liepaja in Letland) via **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) naar **МИНСКЪ** (Minsk).

De lijn tussen Wilno en Minsk kwam gereed in 1867, tussen Wilno en Libava 1870.

Vanaf 1884 tot 1915 reed op deze route postwagon no. 45 Minsk – Libava en No. 46 Libava – Minsk (afb. 14). De periode hiervoor 1871-1884 reed deze postwagons als 45 van **ЛИБАВА** naar **ЕТКНЫ** (Libava naar

Etkany) en als no. 46 in de omgekeerde richting. De nummers in het stempel konden verwisseld worden en werden na het 'no.' ingezet, soms met het getal met de andere kant naar boven. Dan was het van buitenaf dus beter leesbaar.

Bij de bepaling van de nummers was bij de oneven nummers de vertrekrichting gezien vanuit de hoofdstad St. Petersburg of een grote plaats. De retourrichting was dan met het volgende even nummer aangegeven. Op de route Libava-Etkany was Libava de grote plaats en Etkany nog niet veel meer dan een station, dus route 45 vertrok uit Libava.

De retourrichting 46 vertrok vanuit Etkany.

Op de route naar Minsk (na 1884) was Minsk natuurlijk de belangrijkste plaats het vertrok route 45 vanuit Minsk. De retourrichting 46 vertrok nu vanuit Libava.

Bij het inzetten van de nummers kon natuurlijk iets fout gaan, maar er werd ook post met de eerste trein –in de verkeerde richting soms- meegegeven, kreeg dan ook dat stempel en ging na sorteren weer in de andere richting.

Hiernaast (afb. 15) zien we een poststuk uit deze periode, verzonden vanuit Libava, nog in de periode dat bij elk station een ‘stationsnummer’ in het stempel werd gezet. Dit werd in 1881 afgeschaft. Het stationsnummer –in dit geval 1, van het vertrekstation Libava- kon liggend geplaatst zijn, maar ook staand, links of rechts van de datum. Hier is het duidelijk, maar soms is niet goed te zien welk getal dan de datum is.

Via **ЕТКНЫ** (Etkany) ging dit drukwerk dus verder naar Hamburg.

ЕТКНЫ (Etkany) begon als een spoorstation in 1862. Toen werd de spoorlijn vanaf Vilnius naar Kaunas en de Duitse grens aangelegd. In 1884 kreeg de plaat de naam

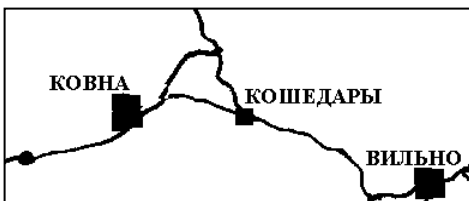
КОШЕДАРЫ (Kosedary, Kaisiadorys). Op het kaartje hiernaast zien we dat deze plaats door zijn ligging vooral na de verbinding met de havenstad **ЛИБАВА** (Libava) -vanaf 1871- een belangrijke plaats werd.

Op de lijn vanaf Libava was voor de huidige Litouwse grens nog een aftakking naar **КРЕТИНГЕНЬ** (Kretingen, Kretinga) in West-Litouwen. Op deze route is echter geen sprake van spoorpost.

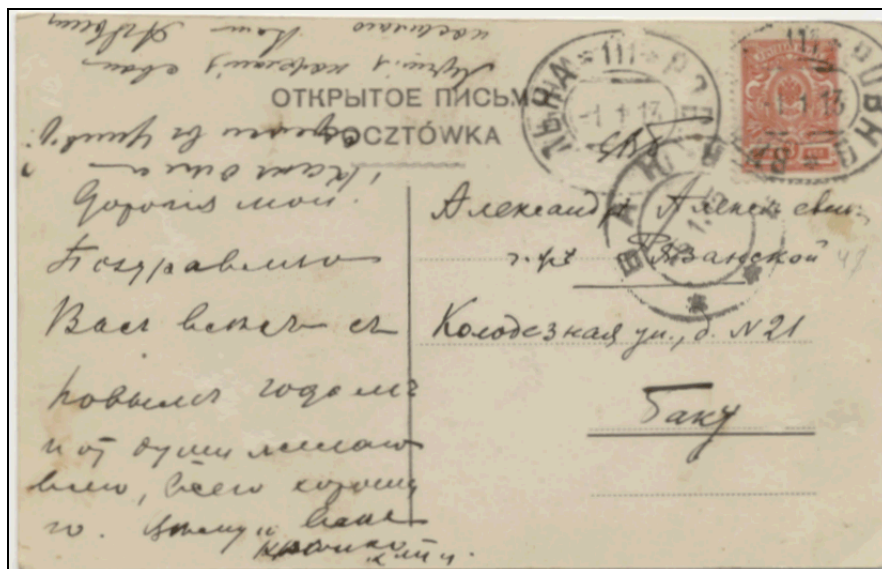
Afb. 14 (82 %)

Briefkaart naar **КОВНА** (Kaunas, aankomststempel 13-12-1912). In het ovale spoorstempel **ЛИБАВА МИНСКЪ** staat –nauwelijks leesbaar - het routenummer 46. Kaunas lag dus niet op deze lijn en komend vanaf **РАДЗИВИЛИШКИ** (Radziviliski, het Litouwse Radviliskis) zou er gekeerd moeten worden bij **КОШЕДАРЫ** (Kosedary, Kaisiadorys) om Kaunas te bereiken. Dit was niet handig, want Kaunas werd steeds belangrijker, ook als militair fort. Tijdens de Duitse bezetting in de Eerste Wereldoorlog werd al snel een klein afsnijdend stukje aangelegd (sectie tussen Gaiziunai en Palemonas) waardoor Kaunas ook direct met de lijn Libava Wilno werd verbonden.

Afb. 15 (81 %) (ex. Ruud van Wijnen)

Drukwerk van **ЛИБАВА** (Libava, Libau, in het Lets Liepāja) naar Hamburg, 11 december 1879. Postwagon 45, met stationsnummer 1 van Libava.

Wilno (Vilnius) als knooppunt: de route naar Rovno

Tussen 1891 en 1915 reed de postwagon met routenummer 111 het traject **ВИЛЬНО – РОВНО** (Wilno – Rovno) (afb. 16) en routenummer 112 was dus voor de tegenovergestelde richting (afb. 17).

In 1883 werd de lijn vanuit Vilnius zuidwaarts naar Lida (nu in het noorden van Wit-Rusland), voltooid. Van daar liep de lijn verder zuidwaarts naar Baranovici en Rovno. Rovno lag al ver naar het zuiden.

Afb. 16 (84 %)

Briefkaart naar **БАКУ** (Baku) met stempel van route 111.

Afb. 17 (82 %)

Briefkaart naar Riga, aankomststempel 18-5-1906, via postwagon 112. De tekst op de andere zijde is wat lastig leesbaar, maar de kaart lijkt 16 mei in Wilna gepost te zijn.

Afb. 18 (58 %) (ex. Ruud van Wijnen)

Briefkaart, postwaardestuk van **ЛИБАВА** (Libava) naar **РИГА** (Riga). De data in de stempels 13 en 14 **АВГ**, de afkorting voor **АВГУСТ** (augustus) 1875.

Het dagtekeningstempel staat de naam van de spoorlijn:

ЛИБАВСК П.О * ЛИБАВСК Ж.Д. (Libava post-afdeling * Libava spoorweg).

Hierin vinden we weer de afkortingen **ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОЖКИ**, Zheleznodorozhnyi = spoor-

Het postwagonstempel:

ПОЧТ ВАГОНА (ПОЧТОВЫЙ) Pochtoviy vagon, postwagon) met aanduiding van de lijn en stationsnummer 9:

РИГО-МОЖЕЙКОВ Ж.Д. (Riga- Murajevo Spoorlijn) (Mosjeikor)

De verbinding met Riga

Ook op het traject **РИГА** (Riga) naar **МОШЕЙКИ** (Možeiki), zien we de oudste stempels – de periode 1873-1878- met de vermelding de naam van de spoorlijn en een aanduiding van het station waar het poststuk is afgegeven (*afb. 18*). Omdat deze nummers werden ingezet is niet duidelijk te zien of het 6 of 9 is, maar waarschijnlijk is dit hier 9 van Možeiki². Hier was een kruispunt van lijnen, waar een door-gangsstempel logisch is.

Tussen juli en december 1878 krijgt het traject – en de postwagon- de nummers 85-86 en tot 1881 wordt het stempel met vermelding van beide nummers, 85-86, gebruikt, daarna wordt één richting in het stempel aangegeven (*afb. 19*).

Vanaf 1881-1900 reed postwagons als no. 85 vanaf **РИГА** (Riga) naar **МОШЕЙКИ** (Možeiki), maar tussen 1900 en 1913 gaat deze postwagon van Riga naar **МУРАВЕЕВО** (Muravevo).

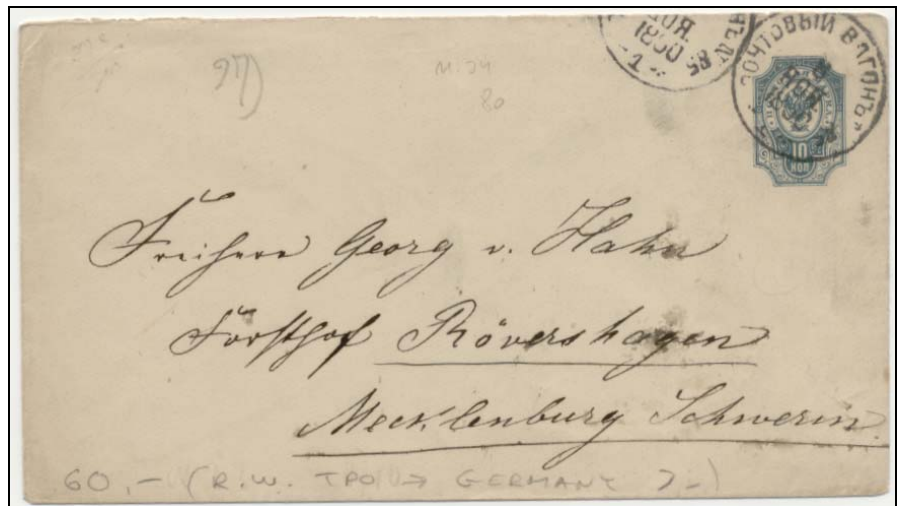
In feite gaat het hier om dezelfde plaats: Možeiki is de Litouwse naam, en met de Russificatie – waarschijnlijk in 1891- werd het Muravevo.

Traject no. 86 was dus de omgekeerde richting.

Het ovale stempel van deze route verschijnt ca. 1905 tot 1912. Per 18-4-1913 rijdt de postwagon door naar Libava, en dit komt dan ook in het stempel te staan.

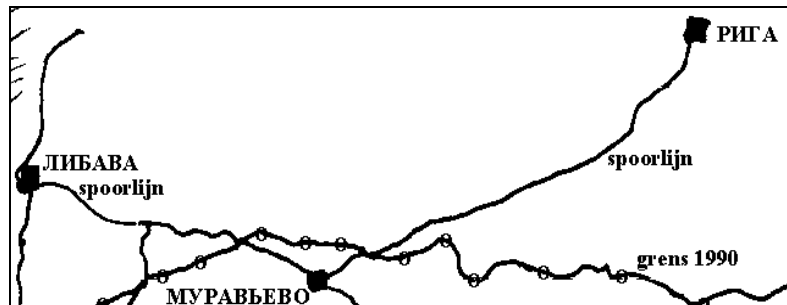
Een korte periode, per 18-4-1913 tot 1915, reed een postwagon, no. 105, vanaf **РИГА** (Riga) naar **ВЕРЖБОЛОВО** (Werbzobolovo) via **ДВИНСК** (Dwinsk) (*afb. 20*).

² Over deze route ook: Riga : die Postgeschichte bis 1919 / V. Marcilger. – 1987. – p. 15.23-15.27

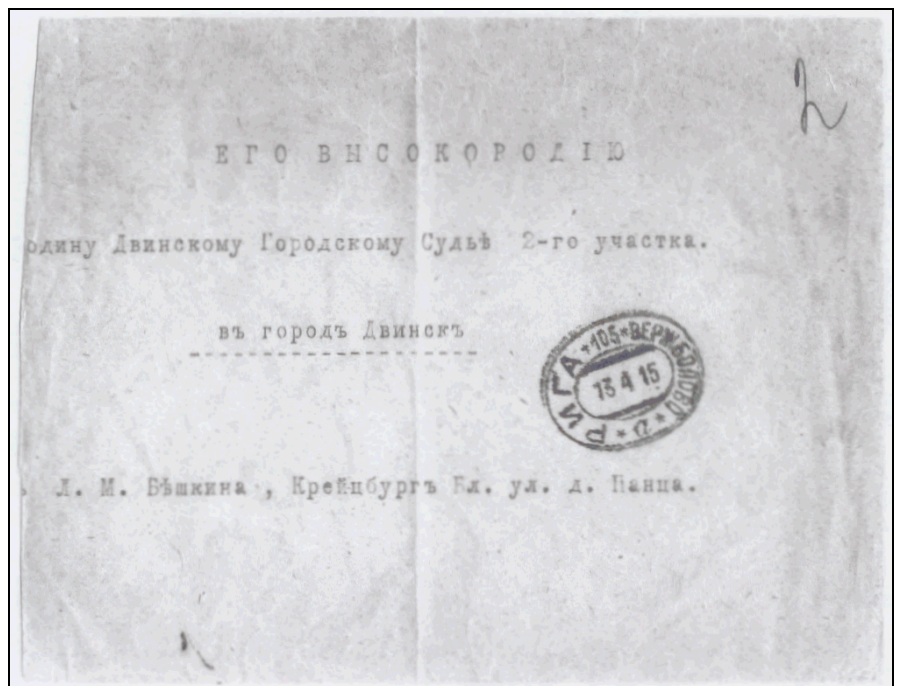

Afb. 19 (51 %)

Brief met het stempel van postwagon no. 85.

1873: doortrekken van de lijn Riga-Mitau naar Možeiki. Možeiki heet later (1891?) Muravevo, naar de Gouverneur-generaal die nogal hardhandig de Litouwse opstand van 1863 neersloeg.

Afb. 20 (68 %) (ex. Ruud van Wijnen)

Brief van **КРЕЙЦБУРГЪ** (Kreuzburg in het Duits en Krustpils in het Lets), 13-4-1915 naar **ДВИНСКЪ** (Dwinsk, in het Lets Daugavpils). Dit ovale stempel is in de jaren twintig nog verder gebruikt.

Afb. 21 (85 %)
Prentbriefkaart uit 1915, veldpost van het 28^e Veld Reserve Hospitaal in Ponevezys. Naar Pskov. De beeldzijde van de kaart geeft een straatbeeld van Ponevezys, het Litouwse Panevėžys.

Afb. 22 (84 %) (ex. Eugenijus Uspuras)
Briefkaart, verzonden 23-12-1912 vanuit Utena naar Kvetki via route 201 **ПОНЕВЬЖЬ – БЕРЕСВЕЧ** (Ponevež – Beresveč). Index letter 'a'.

Overige lijnen

Route no. 9

- 1881-1906 **КАЛУНЫ – РАДЗИВИЛИШКУ** (Kalkuny – Radziviliški)
- 1906-1915 **ДВИНСК - РАДЗИВИЛИШКУ** (Dwinsk - Radziviliški)

en 10 voor de omgekeerde richting.

КАЛУНЫ (Kalkuny) is de plaats vlak vóór **ДВИНСК** (Dwinsk, het Letse Daugavpils), waar de lijn uit **РАДЗИВИЛИШКУ** (Radziviliški), voltooid in 1873, met de hoofdlijn St. Petersburg-Vilnius-Warschau is verbonden.

Op de kaart (afb. 2) is te zien dat **ПОНЕВЬЖЬ** (Ponevezys) op deze lijn ligt en we zien dan ook het stem-pel **РАДЗИВИЛИШКУ**... op een kaart uit Ponevezys (afb. 21).

Bij Ponevezys was ook een aftakking naar Novo-Svencjany, het Litouwse Švenčionėliai.

De lijn vanuit **НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Švenčionėliai) naar **ПОТАВЫ** (Pastovis,) was de eerste smalspoorlijn (750 mm) in Litouwen en was gereed in 1895. De lijn ging verder naar **БЕРЕСВЕЧ** (Bereswetsch) in het huidige Wit-Rusland. Twee jaar later werd begonnen met de uitbreiding – ook smalspoor- naar het westen en de lijn ging via Utena en Anyksiai naar **ПОНЕВЬЖЬ** (Ponevezys, het Litouwse Panevėžys), gereed 1899.

Op dit traject reed ook een postwagon, no.201 (afb. 22):

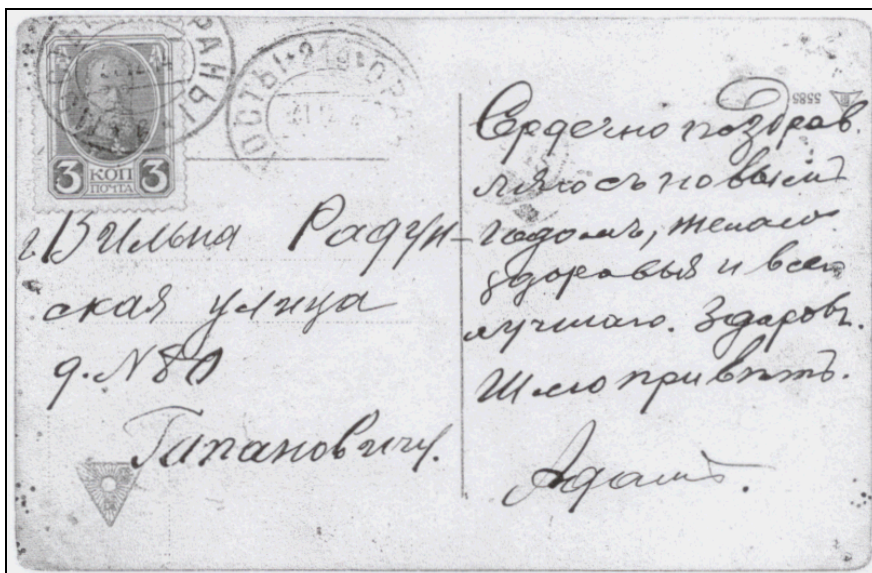
- 1900-1905 **ПОНЕВЬЖЬ - НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Ponevež – Novo-Svencjany)
- 1905-1915 **ПОНЕВЬЖЬ – БЕРЕСВЕЧ** (Ponevež – Beresveč)

en 202 voor de omgekeerde richting.

In het zuiden van het huidige Litouwen reed nog postwagon 213:

- 1899-1900 **ГРОДНО – ОЛИТА** (Grodno – Olita)
- 1900-1908 **ГРОДНО – ОРАНЫ** (Grodno – Orany)
- 1908-1915 **МОСТЫ – ОРАНЫ** (Mosty – Orany) (1908-1915) (afb. 23)

en 214 voor de omgekeerde richting. Olita is het Litouwse Alytus, Orany is het Litouwse Varėna.

Afb. 23 (85 %) (ex. Eugenijus Uspuras)
Kaart, verzonden 31-12-1914 naar Vilnius via route 213 **МОСТЫ – ОРАНЫ** (Mos-ty – Orany). Index letter 'B'.

Afb. 24 (81 %)
Briefkaart met het stempel van het spoor-postkantoor van **НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Novo-Svencjany, het Litouwese Švenčionėliai).

De stationsstempels

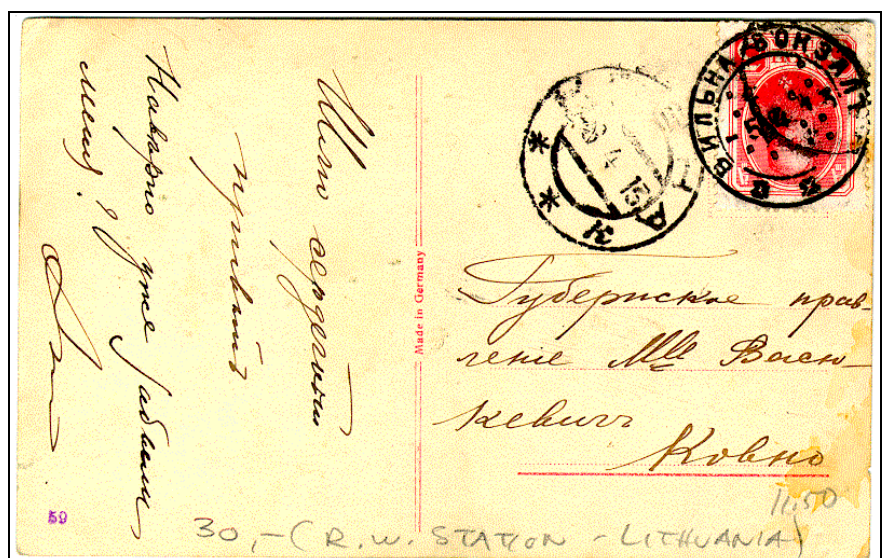
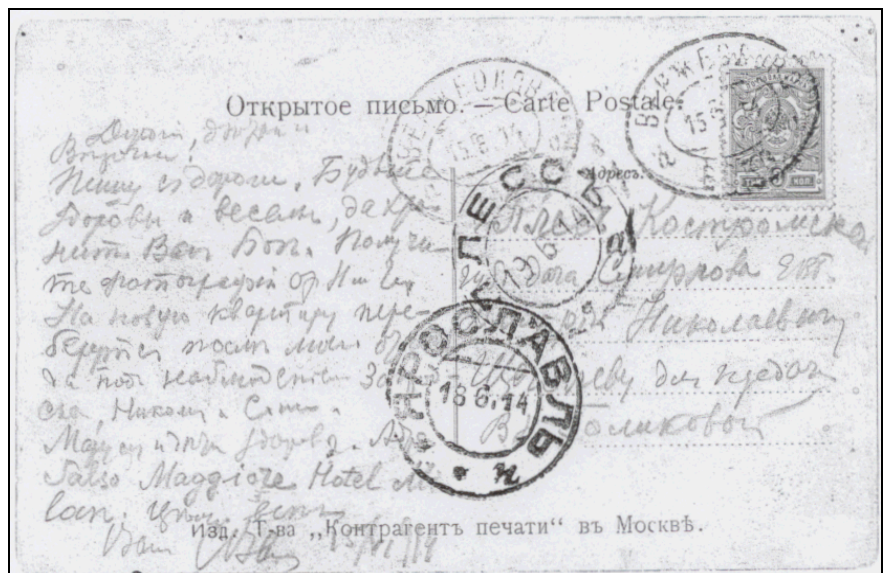
De stationspostkantoren vielen vanaf 1869 ook onder de Spoor Post Administratie. Van deze stationspostkantoren zijn ook ovale spoorstempels bekend met onderin de aanduiding **ВОКЗ.** of **ВОКЗАЛЬ** (Voksal = station). Er zijn voor het Litouwse gebied niet zo heel veel van dit soort stempels bekend: **НОВО-СВЕНЦЯНЫ** (Novo-Svencjany) (afb. 24), **КИБАРТЫ** (Kibarty, Litouws Kybartai), **ВИЛЬНО** (Wilno, Vilnius) en –ontdekt door Eugenijus Uspuras– **ВЕРЖБОЛОВО** (Werbolovo, in het Litouws Virbalis) (afb. 25).

Stationstempel Vilnius

Sommige steden hadden geen echt stations-postkantoor, dat onder de Spoor Post Administratie viel, terwijl in het stempel wel de aanduiding **ВОКЗАЛЬ** (station) te vinden is. Het handboek van A.V. Kiryushkin en P.E. Robinson heeft een lijst van deze postkantoren, die onder de gewone Staatspost ressorteren en hierbij hoort ook het postkantoor met het ronde stempel '**ВИЛЬНА ВОКЗАЛЬ**' (Wilno, Vilnius station)³ (afb. 26). Dit station gebruikte in het stempel de Duitse naam Wilna in plaats van het Poolse Wilno. Waarschijnlijk lag het postkantoor wel (zeer) dicht bij of zelfs binnen het station, vandaar de naam in het stempel. De naam geeft dus de locatie aan, en niet meer.

Behalve dit stempel werd nog een '20-punten-stempel' gebruikt (afb. 27). Op 16 oktober 1908 verscheen circulaire nr. 75 van het Post en Telegraaf Departement met de aankondiging van speciale stempels. Deze doorboorden echt de zegels –om hergebruik te voorkomen–, maar waren dus niet echt geschikt voor brieven en kaarten. Later werden de pinnen door punten vervangen en ook voor brieven en kaarten gebruikt: het 20-punten-stempel.

³ Over deze stationsstempels van Vilnius: The Russian imperial provinces of Kovno and Vilna / Leonard L. Tann. – In: LPS 1992 ; no. 2 (213). – p. 22-28.

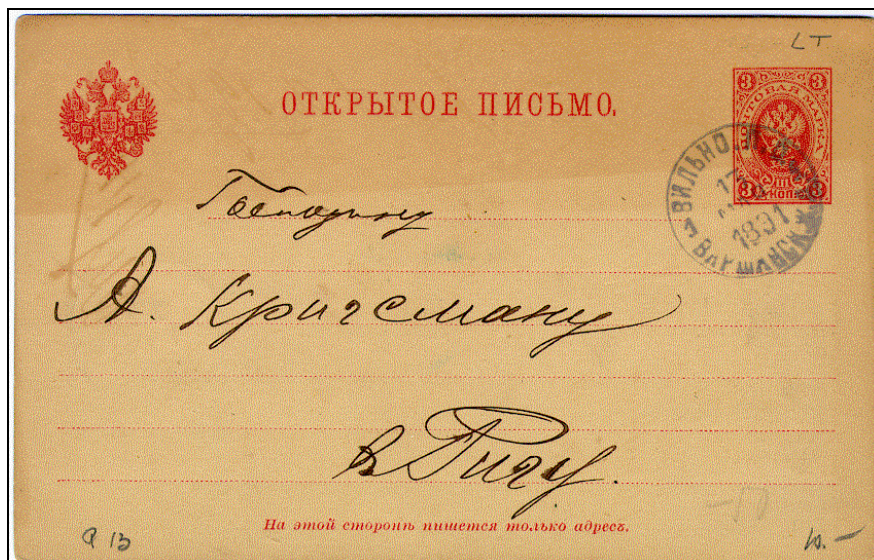

Van het spoorpostkantoor van Vilnius zijn ook stempels, zoals we al gezien hebben bij het begin van dit artikel (*afb. 1*). Hiernaast nog een kaart met op het eerste gezicht een gewoon enkelringsstempel van **ВИЛЬНО** (Vilnius) (*afb. 28*). Bij goed kijken – met een loep- staat onderin:

ВАРШАВАСК Ж. Д., de afkorting voor **ВАРШАВСКАЯ ЖЕЛЕЗНАЯ ДОРОЖКА** = Warschouwer spoorlijn. Na **ВИЛЬНО** staat nog **П.О.** in het stempel, de afkorting voor **ПОЧТОВОЕ ОТДѢЛЕНИЕ** (Post Afdeling)

Vrij laat zien we het echt ovale spoorpost-stempel van station Vilnius en dit stempel is dus wat zeldzamer (*afb. 29*).

Het station van Vilnius is gebouwd 1858-1860. Bij het station is flink gevochten tussen de Poolse en de Sovjet troepen in september 1939. In 1944 brandde het station af bij de bevrijding van Vilnius, maar is daarna in dezelfde vorm weer opgebouwd.

Afb. 28 (80 %)
Postwaardestuk (P13) naar Riga, 13 mei 1891.

Afb. 29 (83 %)
Prentbriefkaart met ovale stempel van het stationspostkantoor van Vilnius. De datum is wat vreemd, 5-7-1917. De Russen waren toen al lang weg uit Vilnius. Wie kan een verklaring geven?

Literatuur, die niet in noten is genoemd

Doniela, V.

The railroad lines in Lithuania – Before 1918 / V. Doniela. – In: BLPSNY 1982 ; 122. – p. 8259-8264

Doniela, V.

Traveling Post Offices (T.P.O.) in Lithuanian territories : before World War I / V. Doniela. – In: BLPSNY 1982 ; 123. – p. 8283-8288

Muller, W.

Litouwen – treinpost : de trajecten, de stempels / [W. Muller, R. van Wijnen]. – In: HBG 1983 ; 1. – [16 p.] (Over de spoorpost 1918-1940) Aanvulling 1984 ; 3. – [1 p.].

Paštas ir Filatelija Lietuvoje

1994; Nr. 11 en nr. 12. – In deze nummers veel artikelen over de spoorpost. In het Litouws, maar er is ook zonder de taal te kennen veel informatie uit te halen (bv. codes van stations, afbeeldingen, data).

Tann, Leonard L.

The Russian imperial provinces of Kovno and Vilna / Leonard L. Tann. – In: LPS 1992 ; no. 2 (213). – p. 22-28

Wijnen, Ruud van

Litouwen 1915-1940 [en] de ontwikkeling van de spoorlijnen in het Memelgebied / [Ruud van Wijnen]. – In: HBG 1982 ; 2. – [2 p.]

LETLAND : DE UBC FIRMAPERFORATIES

Ruud van Wijnen

In Letland maakten drie firma's gebruik van geperforeerde postzegels. Na het artikel in ons vorige nummer over de Shell perforaties, nu aandacht voor de United Baltic Corporation Limited en de door deze Engelse firma met UBC / L geperforeerde Letse zegels.

De United Baltic Corporation Ltd had zijn hoofdkantoor in Londen en was eigenaar van de Anglo-Baltic-Line. Deze rederij verzorgde wekelijkse passagiers- en vrachtdiensten tussen Londen en de Oostzeehavens Danzig, Klaipeda, Liepāja, Riga en Tallinn. Daarnaast beschikte het over agenten in Gdynia, Kaunas en Warschau. In Riga had de UBC zijn kantoor in de Smilšu ielā 28/30, in Liepāja aan de Kurmājas Prospekts 2. Beide kantoren gebruikten postzegels met de UBC/L perforatie.

De United Baltic Corporation Ltd. beschikte voor het onderhouden van de diensten in het Oostzeegebied over zeven schepen: de Baltonia (afb.1), de Baltannic, de Baltabor, de Baltara, de Baltriger, de Baltrader en de Edmee. De laatste twee schepen vervoerden uitsluitend vracht, de andere schepen zowel vracht als passagiers. Gelet op de vermelding "Royal Mail ..." werd er ook post vervoerd (afb.2).

De United Baltic Corporation Ltd. begon haar activiteiten in het Oostzeegebied in het begin van de jaren 20 van de vorige eeuw. De maatschappij bestaat nog steeds. Ze maakt deel uit van Andrew Weir Shipping in Londen en verzorgt twee maal per week vrachtdiensten tussen Hull en Felixstone in Engeland en de Poolse haven Gdynia.

Losse geperforeerde zegels zijn nog maar mondjesmaat te vinden en firma brieven zijn ware witte raven. Dat blijkt ook wel uit het bescheiden overzicht hiernaast.

Afb. 1 (79 %)

Foto van de s.s. Baltonia van de United Baltic Corporation. Het schip werd in 1902 als vrachtschip gebouwd. In 1926 kwam het in bezit van de UBC en werd het tot passagiersschip omgebouwd. Gesloopt in 1936. De ongedateerde kaart werd in Engeland gedrukt en vermeldt op het afzendergedeelte ondermeer "London-Danzig-Memel-Libau-Riga-Reval-London"

Michelnr.	Op los zegel met leesbare vroegste en laatste datum	Bekende poststukken met datum:
55 10r.	X 8. 6.21	
70 10r.	X 9. 7.21	
81 5r.	X 8. 3.23	
83 9r.		
85 15r.		
87 50r.		
90 2s.		
91 4s.	X	
92 5s.	X	
95 20s.	X 25. 4.28	
103 6s.	X	
104 15s.		Brief naar Daugawpils (<i>afb. 3</i>) RIGA, 12.12.25
105 25s.	X	
122 30s.	X 1.11.29	
132 6s.		

Aan dit overzicht werkten mee: Wolfgang Watzke, Igor Irikov, Dick Schep en Ruud van Wijnen. Dank daarvoor. De heer Watzke meldt nog een ongebruikt paar Mi. 49. Het Letland handboek vermeldt als gebruiksdata 1921 tot 1934.

Ook in Polen, Danzig en Litouwen voorzag de United Baltic Corporation de door haar gebruikte postzegels van een firmaperforatie. In alle landen dezelfde...

Werden de zegels op een centrale plaats geperforeerd en daarna ter beschikking gesteld aan de diverse kantoren in de verschillende steden? Werden ten gerieve van de passagiers ook de schepen van de maatschappij voorzien van geperforeerde zegels? Of had ieder kantoor zijn eigen perforer apparaat van hetzelfde merk? ◀

Literatuur:

Letland handboek "Die Briefmarken in Lat-Währung 1923-1940", Harry von Hofmann Verlag Hamburg, 2000. Pagina's 229-230.

De twee kleine advertenties bij dit artikel zijn afkomstig uit Letse toeristische folders.

Afb. 2 (80 %)

Advertentie, opgenomen in een folder over de kuurmogelijkheden in Liepāja uit 1927.

UNITED BALTIC CORPORATION LTD.
 HEAD OFFICE: 158 Fenchurch St. London, E. C.
 OWNERS OF THE
ANGLO-BALTIC-LINE
 REGULAR WEEKLY PASSENGER & FREIGHT
 SERVICE:
LIBAU LONDON

ALSO BETWEEN:
LONDON AND **DANZIG
 MEMEL
 RIGA
 REVAL.**

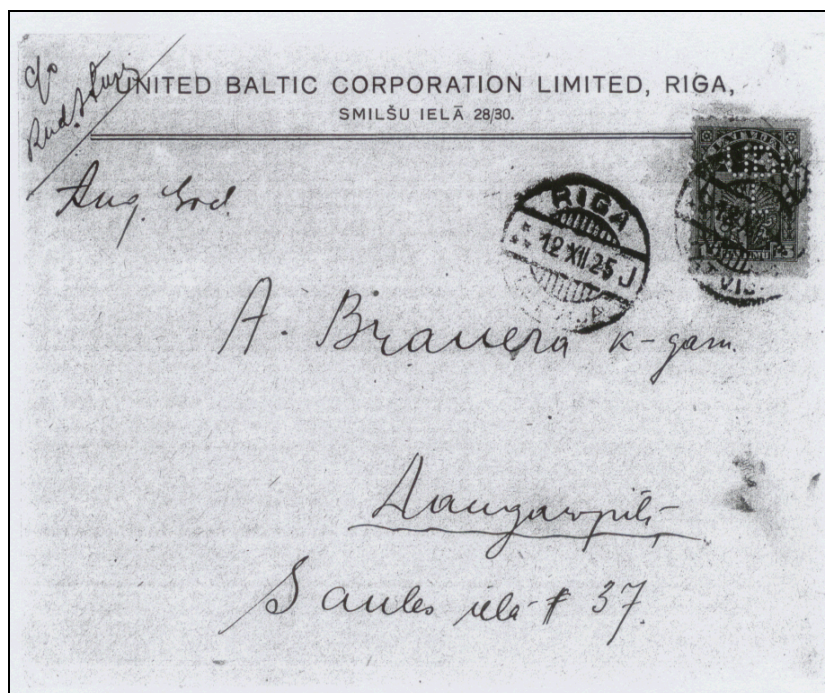
ROYAL MAIL PASSENGER & CARGO
 STEAMERS:
 R. M. S. „BALTONIA” T. S. S. „BALTARA”
 R. M. S. „BALTANNIC” R. M. S. „BALTRIGER”
 R. M. S. „BALTABOR” S. S. „BALTRADER”*
 * CARGO ONLY. S. S. „EDMEE”*.

SPECIAL REDUCED RATES FOR ROUND-TRIP PASSENGERS
 DURING THE SUMMER MONTHS.

FOR FURTHER PARTICULARS APPLY:
UNITED BALTIC CORPORATION (London) Ltd.,
 KURMĀJAS PROSPEKTS 2, LIBAU.
 AGENTS FOR THE INTERNATIONAL SLEEPING CAR CO.
 TICKETS SOLD TO ALL PARTS OF EUROPE.

Afb. 3 (71 %)

Brief van het kantoor van de United Baltic Corporation Ltd. in Riga naar DAUGAWPILS, 12-13 december 1925. Gefrankeerd met 15 santimu (Mi. 104).

Verzamelaar van firmaperforaties

Maciej Pilecki verzamelt alles wat met perfins, 'perforated initials', firmaperforaties dus, te maken heeft, zegels en ook literatuur ('al is het Chinees'). In een volgend nummer van HBG zal ook iets uit zijn collectie te zien zijn. Hij zoekt contact met medeverzamelaars en is te bereiken via de redactie of zijn email adres:

maciej.pilecki@integral-tech.pl

DE LAATSTE SPOORPOST IN ESTLAND : 1991-1992

Bert Hoflund

In 1870 start op het gebied van het huidige Estland zoals elders in het tsarenrijk de spoorpost met 'rijdende postkantoren'. Ook op het uitgebreide spoornetwerk van de eerste Estse republiek opereerden rijdende postkantoren op een groot aantal trajecten. Tijdens de Duitse bezetting werd de spoorpost in Estland bestuurd vanuit 'Bahnpostamt Riga'.

De spoorpoststempels van 1870-1944 zijn uitgebreid beschreven in het handboek van Hurt & Ojaste: Estonia Philately & Postal History Handbook (1986).

Gedurende de sovjetperiode was de spoorpost geïntegreerd met het spoorstelsel van de rest van de USSR. Hiernaast enige stempels uit die periode (**afb. 1**)

Estland weer onafhankelijk

De rijdende spoorwegpostkantoren werden al spoedig gesloten na het weer onafhankelijk worden van Estland. De laatste ritten waren op 31 mei 1992.

De Estse post heeft voor wel nog echte spoorpost-stempels gebruikt (**afb. 2**). Voor stempels werd in deze periode rode inkt gebruikt. In de tabel een overzicht van de routes.

Estse spoorstempels, door de Estse post

Route	Kenletters van het stempel
Tallinn-Leningrad	a b c d
Leningrad-Tallinn	a b c d
Tallinn-St. Petersburg	a b c d
St. Petersburg-Tallinn	a b c d
Tallinn-Moskva	a b
Moskva-Tallinn	a b
Tallinn-Riga	a b
Riga-Tallinn	a b

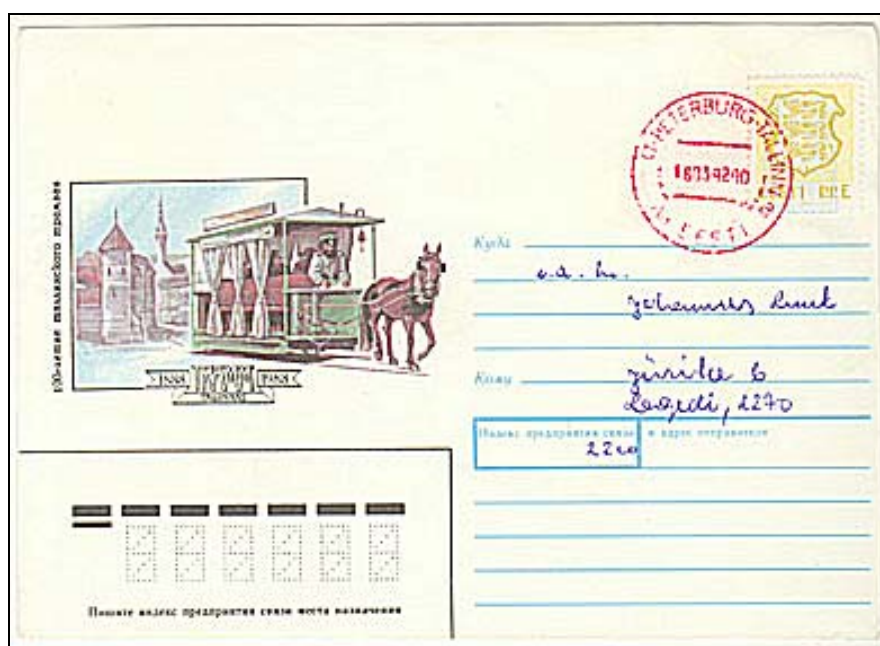

1958

1970

Afb. 1 (%)

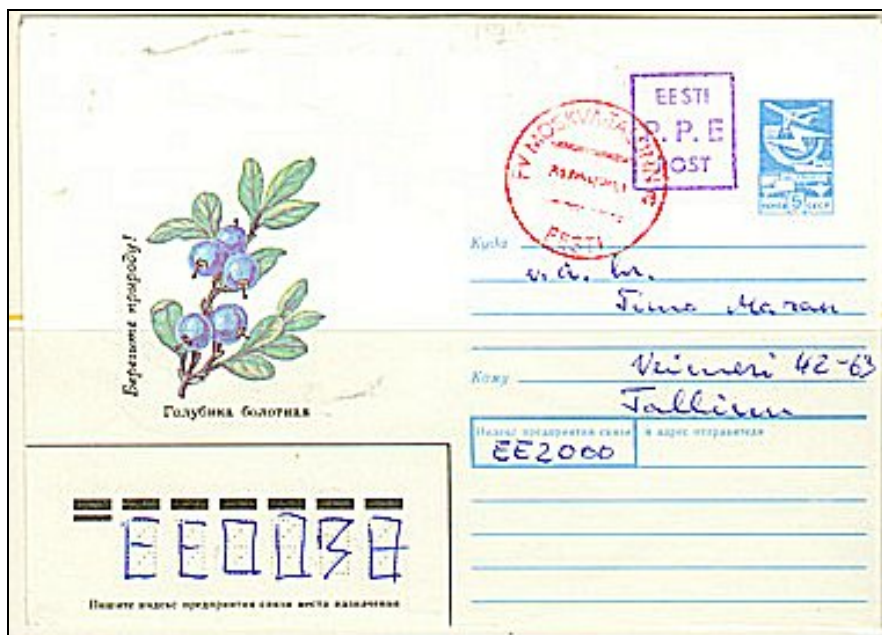

Afb. 2

St. Petersburg – Tallinn, kenletter a.

Afb. 3
Riga-Tallinn, kenletter a.

Afb. 4
Moskou-Tallinn, kenletter a.

Afb. 5
Achtereenvolgens:
'Sankt' Petersburg-Tallinn,
Tallinn-Riga, kenletter a,
Riga-Tallinn, kenletter b.

Sovjet-stempels op Estse post

Op Russische en Wit-Russische treinen werden Sovjet stempels gebruikt om Estse post af te stempelen (*afb. 6 en 7*).

In de tabel hieronder wordt een overzicht van deze routes gegeven. ◀

Route	Kenletters van het stempel
Moskva-Tallinn	a b g
Tallinn-Moskva	a b g
Minsk-Tallinn	a b g
Tallinn-Minsk	a b g

Bert Hoflund heeft een site op Internet met veel informatie over de filatelie van Estland. Adres:

come.to/eestamps
(dus zonder www)

Afb. 6
Tallinn-Moskou

Afb. 7
Minsk-Tallinn

TERUGKOMEN OP

Ruud van Wijnen

In HBG 43

Naar aanleiding van het artikel over de **SHELL firmaperforaties** stuurden Dick Scheper en Wolfgang Watzke overzichten van de geperforeerde zegels in hun collecties. De laatste bezorgde tevens een kopie van de hierbij afgebeelde brief uit 1939 (**afb. 1**).

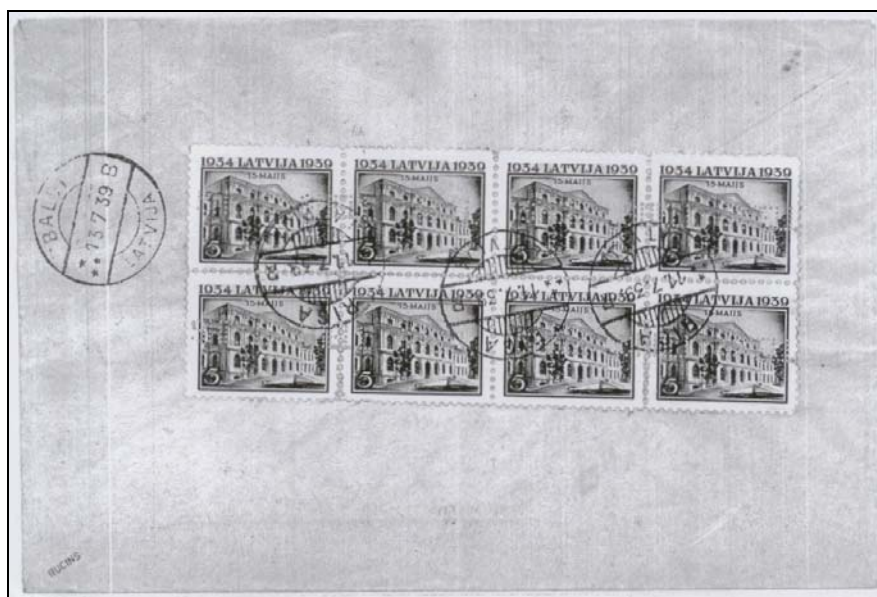
Afb. 1 (58 %)

Aangetekende brief van Riga naar Balvi, 11-13 juli 1939. Gefrankeerd met een blok van 8 zegels van 3 santimi, doorlopend geperforeerd SHELL. (ex. Wolfgang Watzke).

De zegel rechts boven:

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen: aanvullingen, verbeteringen en nieuwe vondsten.

Het bijgewerkte overzicht *) van de bekende SHELL firmaperforaties ziet er nu als volgt uit:

Michelnr.	Op los zegel met leesbare Vroegste / laatste datum	Bekende poststukken met datum
117 2 s.	X .39	
149 1 s.	X 30.03.39	
152	X	
171		
172		
175		
233 5 s.		Vensterenvelop RIGA, 21.06.1938
234		
235 20 s.	X 12.07.38	
236 35 s.		Brief naar Londen RIGA, 06.05.1939
264		
265 5 s.	X 27.02.39 / 24.04.39	Vensterenvelop RIGA, 19.08.1939
267 20 s.	X .02.39	
268		
269		
271 3 s.	X	
272 5 s.	X	R-brief met blok van 8 zegels RIGA, 11.07.1939 Vensterenvelop RIGA, 14.07.1939
276		
277 40 s.	X	
280 20 s.	X .39	
284 5 s.		Lokale R-brief RIGA, 19.09.1940
287 20 s.		Lokale R-brief RIGA, 19.09.1940

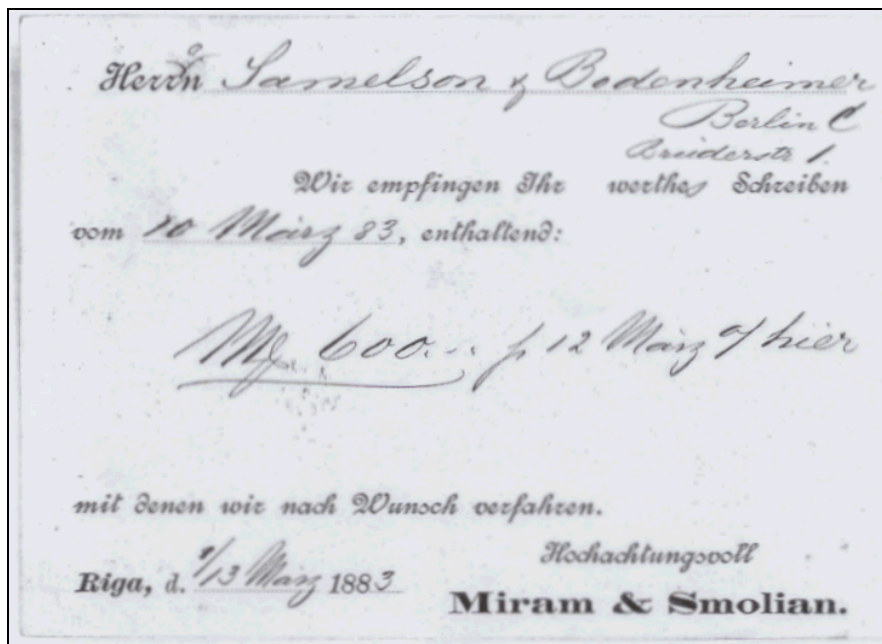
*) Irikov, Scheper, Watzke, v. Wijnen.

In HBG 36, 39,40 Bedrukte Russische postwaarde- stukken

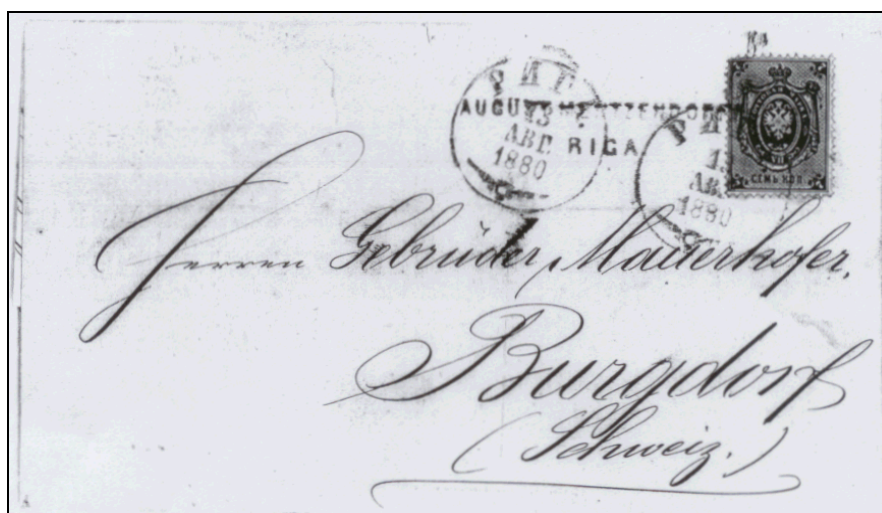
De firma Miram & Smolian in Riga bedrukte briefkaart P5 om snel en gemakkelijk de ontvangst van post te kunnen bevestigen (afb. 2).

Afb. 2a (94 %)

Afb. 2b (94 %)

Afb. 3 (79 %)

**In HBG 43 Firma-
ontwaardingen op Russi-
sche brieven in het
Baltische gebied
(1858-1882).**

Op een brief van RIGA naar BURG-
DORF in Zwitserland plaatste de fir-
ma AUGUST MENTZENDORFF in
1880 haar firmastempel over de zegel
voor de brief door de kantoorbediende
naar het postkantoor werd gebracht
(afb. 3). ◀